STRIP SCHRIFT

Prijs f 7,50
Bfr. 150

THORGAL

THE PRINCE OF EGYPT

FRANS MENSINK

315 – JAARGANG 31 NUMMER 8 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 19 maart

Expositie 'Politiek in Prent '98', Statenpassage van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Lange Poten 4, 's-Gravenhage.

t/m 23 april

Expositie 'Women's Comic World', met werk van vrouwelijke striptekenaars, Galerie Slaphanger, Rozener Manzstraat 67, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4769453.

7 t/m 10 februari

Gestript, een nieuw stripfestival met onder andere tentoonstellingen rond a. het oeuvre van tekenaar Frank, b. de relatie stad-natuur gezien door de ogen van small-presstekenaars en c. Bitterkomix (zie de rubriek Aanstormend Geweld in dit nummer van Stripschrift!), Arenberg Instituut, Naamsestraat 96, Leuven, België.

16 februari t/m 13 juni

Expositie 'De indianen van Derib', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

23 februari t/m 16 mei

Expositie 'Jacques Glénat. 30 jaar passie', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

28 februari

1e Grote Stripbeurs van de Randstad, Darling Market, Volmerlaan 12, Rijswijk, info: (+31)(0)40-2521009.

7 maart

14e Leidse Stripdag, Openbare Bibliotheek, Nieuwstraat 4, Leiden, info: (+31)(0)71-5414097/5121820.

13 en 14 maart

11e Stripbeurs van vzw 't Vlaams Stripcentrum, Gemeenschapscentrum 'Het Valaarhof', Letterkundestraat 133, Wilrijk, België, info: (+32)(0)3-8274426.

21 maart

4e Brabantse Boekenberg, een beurs met onder andere tweedehands, verzamelwaardige, oude & antiquarische boeken, strips, prentbriefkaarten, kranten en tijdschriften, Het Turfschip, Chasséveld 15, Breda, info: (+31)(0)413-342009.

27 en 28 maart

Verzamelaarsjaarbeurs, Mega-platen- & cd-beurs en Film & Sciencefiction-expo, Jaarbeurs, Utrecht, info: (+31)(0)30-2955593.

5 april

11e Delftse Stripdag, Delftstede, Phoenixstraat 66, Delft, info: (+31)(0)15-2126097/2135571.

10 en 11 april

9e Salon de la Bande Dessinée de Maisons-Laffitte, Centre Culturel Longueil, Maisons-Laffitte, Frankrijk, info: (+33) 01-34931281.

25 april

Ruilbeurs van Stripclub Tafelrond, met signeersessies van Karel Biddeloo, Jef Broeckx, Edward & Eric de Rop en Jean-Pol, Het Bad, Martelarenlaan, Leuven, België, info: (+32)(0)16-236597.

15 juni t/m 19 september

Expositie 'Manga! Goldorak and Co', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

20 juni

Stripfestijn, Scheffersplein, Dordrecht, info: (+31)(0)78-6142012.

19 augustus

Stripspektakel, Kampen, info: (+31)(0)38-4600874.

vanaf 7 september

Expositie 'Als het hart kiest ... 10 jaar ...', met privékeuzes van medewerkers van het museum dat op 6 oktober het tienjarig bestaan viert, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

21 september t/m 21 november

Expositie 'Bonk', over een fictieve familie Finse industriëlen, verzonnen door de kunstenaar Alvar Gullichsen, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

9 en 10 oktober

De Stripdagen, De Brabanthallen, 's-Hertogenbosch.

vanaf 23 november

Expositie 'Restrospectieve Roba', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

Bits&Pieces

Video

Heeft u ooit nagedacht over de aanmaak van een videoband? Wat er allemaal moet gebeuren voor zo'n ding in de winkel ligt? Eerst wordt er honderd meter tape op een spoeltje gedaan, dan gaat er een plastic doosje omheen, vervolgens een bewegend klepje en dan wordt het bandje nog even getest. Of het lekker spoelt. En dan heb je pas een lege videoband. Moet zo'n ding ook nog kwalitatief goed worden voorbespeeld met een tekenfilm dan moet er nog veel meer gebeuren. Dan gaan de tapes uit de fabriek in een doos, in een vrachtauto op weg naar het voorbespeelcentrum. Daar weer uit de doos. Een legbatterij aan videorecorders vult daarna honderden banden tegelijk met dezelfde film. Dag in, dag uit. Dan weer de doos in, vrachtwagen in. Eerst nog even langs de tussenhandel zodat die ook nog wat kan verdienen. En dan ligt hij in de winkel. Tsjonge, jonge, wat een kosten om een zo'n tape bij de consument te krijgen. Je zou er huilend honderd gulden voor over hebben, zoveel werk is het.

Maar dan. Dan blijkt opeens dat mijn Disneytape 'De Reddertjes' iets mankeert. De winkelier rukt hem uit m'n handen net als ik de winkel wil verlaten. Terwijl hij mij direct het geld teruggeeft, bekruipt me het gevoel dat ik zojuist van een wisse dood ben gered. Een tijdbom is nog net uit mijn handen gerukt door een welwillende middenstander. Dankbaar voor deze redding omhels ik snikkend deze man. Hij is mijn videotheekheld!

Zodra ik weer bij mijn positieven ben, vraag ik wat er nu aan de hand is.

'Tsja, kijk, daar staan op die band verkeerde dingen. D'r staan effe wat teveel vreemde reddertjes op', gnuift de theekbaas.

'Hoezo, het is toch een kindervideootje', probeer ik voorzichtig.

'Ja, meneer, Disney haalt alle 3.4 miljoen bandjes terug. Want er staan ook twee plaatjes van blote dames op. En in slowmotion bederven die de tere kinderziel.'

'Ja maar je kijkt toch naar een film, niet naar een diavoorstelling. Dat zie je toch niet?', reageer ik hoopvol. 'Bovendien, een mooie meid is nooit weg.'

Peinzend verlaat ik het pand. Stel je nu die hele terugweg van die videoband naar de verbrandingsoven eens voor. Dat gaat minstens vijf gulden per stuk kosten. Mooi een slordige twintig miljoen gulden. Die betalen we weer op de volgende video terug aan Disney. En dat allemaal omdat een medewerker een grapje heeft ingebakken in een film. Die nu op video zichtbaar wordt. Alles retour omdat die Amerikanen zo preuts zijn. Stel je voor dat er toch eens een bloot velletje te zien zou zijn tussen al die moord- en geweldscènes. Dat kan toch echt niet. De kinderziel zou zich eeuwig kunnen verwonden.

Nou, rij de vrachtwagen maar vast voor bij V&D, want er is nog veel meer te zien op tekenfilms van Disney. En die kunnen allemaal worden opgehaald door de Yankee-sex-censuur. Stuur maar terug.

Allereerst Roger Rabbit. Als Jessica bij een autoongeluk uit de auto vliegt, waait haar jurkje op. En ja hoor. In een onderdeel van een seconde zien we haar pussy in volle glorie. Niks ondergoed om de kont. Gewoon een blote tekenfilmheldin.

'Foutje met inkleuren' zegt Disney. Me hoela. Gewoon de handtekening van de storyteller. Ophalen die video. Advertentie in de krant of iedereen maar zijn exemplaar naar de fabriek wil terugsturen. Alsof de stuurkolom van je auto het heeft begeven. De ochtendkrant kopt: 'Roger Rabbit vertoont mankementen'.

En als je goed oplet bij 'The Lion King' zie je in opwarrelend stof opeens het woord 'Sex' tevoorschijn komen. Opzouten met die video. Naar de video-vernietigings-ovens. De moderne boekverbranding neemt grootschalige vormen aan. Deugdzame vaderlanders hebben onmiddellijk ingehaakt op de moderne verradersmentaliteit en hebben een 'meldpunt tegen tekenfilmseks' opgericht.

En, het wordt erger. Lever 'The Little Mermaid' maar ongezien in. Daar krijgt de dominee bij de scene van de huwelijksinzegening namelijk zwaar te kampen met een erectie. 'Dat was zijn knie' riep Disney.

Haha. Zo lust ik er wel een paar. Ophalen die band. Weg ermee. Wat je als bedrijf toch al niet moet doen om je goede naam te behouden.

Nog even en alle stripfiguren moeten weer pofbroeken aan en hoofddoekjes op. Komt er een herziene versie van de comic code. Waarin bloot gebruikende grappenmakers in tekenfilms levenslange berufsverbote boven het hoofd hangen. En dat allemaal in een land waar een niet rokende president een grootverbruiker van sigaren is. Bij mij is even het licht uit over zoveel naïviteit.

Ik ben overigens net bezig de Bommeltekenfilm te scannen. U zult het niet geloven, maar op mijn videoband gaat die Bommel toch tekeer met die Poes. Dat had ik nou echt niet achter Nederlandse tekenaars gezocht.

Ik hoop dat alle creatieve geesten die werken aan tekenfilms steeds maar weer hun vingerafdruk zullen achterlaten in hun geestesproducten. En niet op twee plekken, maar op tweeduizend. Dan hoef ik niet zolang te zoeken.

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 31 februari 1999 nummer 8 (315)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Pieter van Cleef, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkenden
Jasper Bakker, Olav Beemer, Ben Bits, Amalia Deekman, Gert Meesters, Bert van der Meij, Rob van der Nol, Pieter van Oudheusden, Hans Pols, Stefan Rutten, Wilco Tuinenburg, Alexandra Verburg, Rudy Vrooman, Harrie Wibier, Hennie van der Zouw

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
CompuServe: 75464,2224
E-mail: Stripschrift@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Willem Naber
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefax: 026-339 20 86
E-mail: willem.naber@icu.nl
Abonnementsprijs ƒ67,50 / Bfr.1340
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Harry Wibier
Burgemeester Meineszlaan 80c
3022 BM Rotterdam
Telefoon: 010-2762161

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Grzegorz Rosinksi
© Rosinski-Van Hamme/Le Lombard (EDL-B&M s.a.) 1999

ISSN 0165-845X

Redactioneel

De techniek staat voor niets.
Al jaren beschikken wij ter redactie over de meest uiteenlopende computersystemen met bijbehorende tekstverwerkingssoftware om de artikelen, interviews en andere kopij voor uw lijfblad te redigeren. Verder maakten wij veelvuldig gebruik van zogenaamde Bulletin Boards om materiaal tussen redactieleden te laten rouleren. Toen het internet zijn intrede deed schakelden wij prompt over op e-mail en konden ons geluk niet op, maar ... terwijl heel de tijdschriftenwereld overstapte op het zogenaamde Desk Top Publishing - zeg maar: vormgeving met de computer - bleef Stripschrift door allerlei oorzaken het blad produceren met de oude vertrouwde knip- en plak-technieken. Daar moest een keer een einde aan komen. En dat kwam dan ook - nogal plotseling - zo rond november van het vorige jaar.
De wereld stond op z'n kop en niets was meer zoals het was. De tot op dat moment bewandelde paden bleken bezaaid met valkuilen en maakten onderdeel uit van een landschap waarop de eerste de beste tekenfilmstudio jaloers zou zijn geweest. Van de nieuwe productiemethode zal voor u als lezer de eerste nummers misschien nog niet veel te merken zijn, maar het biedt ons als bladenmakers veel meer mogelijkheden en flexibiliteit.
De hierboven beschreven ommezwaai is er de oorzaak van dat het vorige nummer nogal lang op zich liet wachten. Ook het nummer dat u nu in handen heeft verschijnt helaas iets later dan de bedoeling was. En ondanks het feit dat we op dit moment denken de technische en logistieke processen weer helemaal in de hand te hebben, zal er uiteraard nog wel eens ergens iets fout gaan.
Gelukkig niets in dit nummer daarvan merken te valt.

Inhoud

2 AGENDA
2 BITS & PIECES Ben Bits
4 GRZEGORZ ROSINSKI Pieter van Oudheusden
8 THORGAL Hennie van der Zouw
16 FRANS MENSINK Wilco Tuinenburg
20 THE PRINCE OF EGYPT Jasper Bakker
25 BOEKEN
26 VIDEO
28 ACTUALITEITEN
32 AANSTORMEND GEWELD Gert Meesters
34 STARS & STRIPS Olav Beemer
36 OUWE PINGUINGRAPPEN Bert van der Meij

Grzegorz ROSINSKI

door
PIETER VAN OUDHEUSDEN

Onder de schedel van de tekenaar gromt een kater als een koningstijger. De dag tevoren is hij eregast geweest bij een bijeenkomst van kruisboogschutters en naar zich laat raden is er tijdens die gelegenheid onbekrompen geschonken. Grzegorz Rosinski **is even over uit Zwitserland, waar hij in 1990 naar toe is verhuisd. Met zijn ruige grijze trui, zwarte broek, onmodieuze bril en baard heeft hij inderdaad het uiterlijk van een bergbewoner. Alleen de kokette cowboylaarsjes vallen wat uit de toon. Het zal een moeizaam interview worden, niet alleen omdat de tekenaar meer aandacht heeft voor de charmes van de fotografe dan voor de gestelde vragen, maar ook omdat zijn Poolse accent meer en meer de overhand neemt naarmate het gesprek vordert. Het vroege tijdstip van elf uur in de ochtend helpt evenmin. De tekenaar bekent doorgaans pas tegen de middag op te staan.**

De kooi, het drieëntwintigste en meest recente deel van **Rosinski**'s bekendste reeks *Thorgal*, is min of meer de afronding van een reeks albums waarin de hoofdpersoon zijn geheugen verliest, door toedoen van de even beeldschone als boosaardige Kriss van Valnor een bestaan als piraat begint en ten slotte moeite moet doen om behalve zijn geheugen ook zijn met ballingschap gestrafte gezin terug te vinden. Aan het einde begeven Thorgal, zijn vrouw Aaricia en hun kinderen Jolan en Wolvin zich opnieuw tezamen op weg, met onbekende bestemming.

Volgens Rosinski is dat open einde een kenmerk van de reeks. 'Telkens als je denkt dat het verhaal afgelopen is, begint het weer opnieuw. Het heeft een zeker ritme: dan weer sneller, dan weer langzamer. Soms wekt het misschien de indruk dat de auteurs en hun helden vermoeid zijn, maar dat is opzet. **Jean van Hamme** is een groot vakman met een perfecte greep op zijn materiaal.'

Werken met acteurs

In zijn scenario's geeft Van Hamme opvallend weinig regieaanwijzingen en de dialogen zijn beperkt, zeker in vergelijking met andere door hem geschreven reeksen zoals *Largo Winch* en *De meesters van de gerst*.

***Boven*, Schetsjes voor fans.**

***Midden*, Zelfportret.**

***Links*, Ontwerp voor een halsdoek.**

***Rechts*, Kriss van Valnor en twee schetsen.**

De gouden kooi va

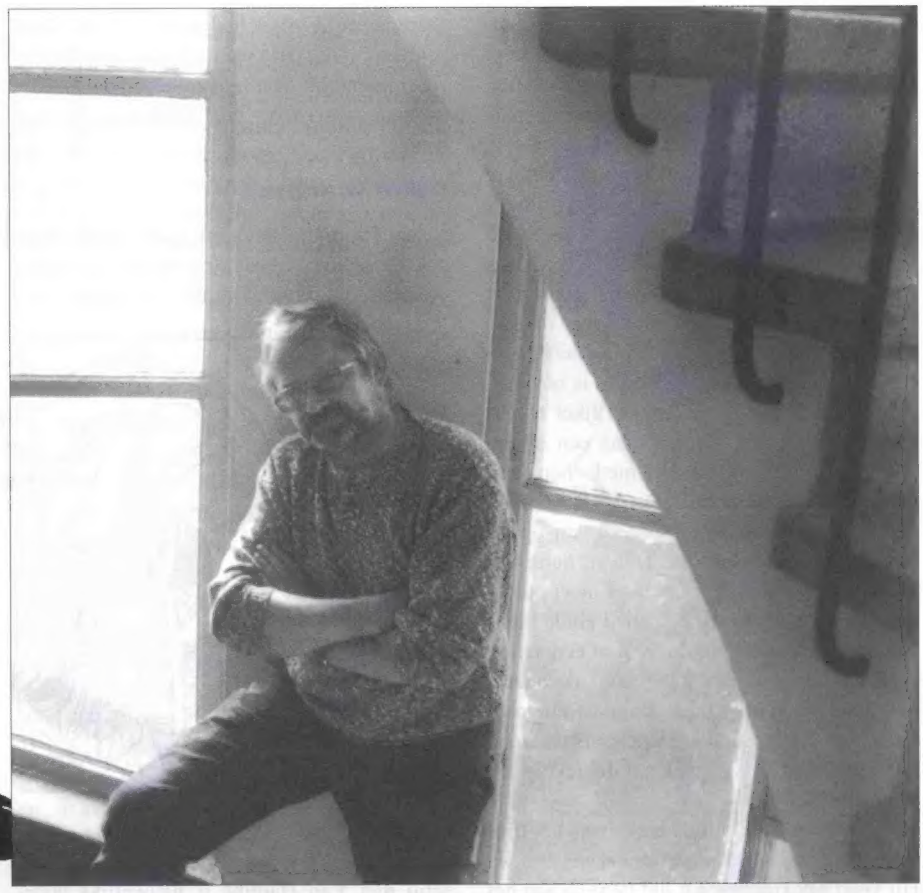

FOTO ALEXANDRA VERBURG

Vindt Rosinski dat prettig?
'Ik houd van film en theater, en voor mij is het tekenen van een strip zoiets als werken met acteurs. Eigenlijk ben ik ook zelf een acteur. Alles wat ik teken speel ik zelf voor en ik identificeer me met elk van de personages, ook al is het een paard, een varken of een boom desnoods, hoewel ik me natuurlijk het sterkst verwant voel met de menselijke personages. Het is een psychologisch spel waarin ik veel plezier heb: in de huid kruipen van een ander. Ik heb geleerd de personages zo sober mogelijk te laten acteren, met weinig gebaren. In het begin had ik nogal eens de neiging te overdrijven. Maar de strip is geen pantomime, er gelden dezelfde regels als in de film. Als een personage bij voorbeeld op een overvliegende vogel wijst, ben ik erg terughoudend in het gebruikte gebaar.'
Hij doet het voor met een overdreven wijzend gebaar naar boven. 'Zoiets is niet natuurlijk. Iemand heft in zo'n geval alleen zijn hoofd. Als je een scène in het belachelijke trekt, is hij psychologisch niet meer geloofwaardig.'
Heeft hij zich voor die 'acteerstijl' rechtstreeks door de film laten beïnvloeden? 'Nee, niet alleen. Ik hou veel van films en heb er ook veel gezien, maar het aantrekkelijke van dit vak is nu juist dat je je eigen personages kunt scheppen en hun karakter bepalen. Ik kijk liever naar echte mensen dan naar mensen op een bioscoopscherm. De film is iets dat al bestaat, en om die reden kijk ik ook nooit naar strips van anderen. Liever nog mensen op foto's en films dan op tekeningen. Die zijn al door een ander gemaakt, daar heb ik niets aan.'

Schaamte

Toen hij een beginnend tekenaar was, in de jaren zestig, was de strip in zijn geboorteland Polen een achtergebleven of nog vrijwel onontgonnen gebied, terwijl de film een bloeitijd doormaakte. Er was een omvangrijke nationale productie en de belangrijkste regisseurs, zoals **Roman Polanski** en **Jerzy Skolimowski**, maakten ook buiten de grenzen naam. Het aanbod van Amerikaanse films was nog relatief beperkt. Inmiddels is de destijds zo succesvolle Oost-Europese cinema geheel ten onder gegaan in de internationale cultuur van *blockbusters* als de *Superman*- en *Batman*-films, constateert hij met spijt. Op de vraag of er in zijn werk een invloed of een overeenkomst met de Poolse film uit die tijd te bespeuren is, antwoordt hij heel beslist: 'Geen enkele. Ik houd van Polanski, maar niet van al zijn films. Ook regisseurs als **Hitchcock** en **Fellini** hebben naast meesterwerken evengoed zeperds gemaakt. Tenminste, dat is mijn bescheiden mening. In de schilderkunst idem dito. Als ik zie hoe knullig sommige schilderijen van grote meesters zijn, word ik bekropen door plaatsvervangende schaamte. Hetzelfde zie je in de literatuur en de strip. Belangrijke auteurs zijn soms vermoeid, het spoor bijster of ronduit maf.'

Thorgaliaans

Hoewel hij zegt geen favoriete filmmakers maar alleen favoriete films te hebben, wil hij geen voorbeeld noemen. Dat is even onzinnig als het noemen van een favoriete kleur of bloem of type vrouw. Voorkeuren wisselen nu eenmaal. Dat gaat ook op voor zijn eigen werk. Al geeft hij toe dat hij sommige albums met meer plezier getekend heeft dan andere, er is geen enkel boek dat hem achteraf tegenstaat. Ik zeg dat Jean van Hamme vertelde dat hij de zo vaak geprezen cyclus rond het land Qâ zelf het minst geslaagd vond.

n het succes

Rosinski: 'De verhalen op zich waren goed, maar ze waren niet 'Thorgaliaans' genoeg. Die onwaarschijnlijke reis die ze moeten maken om er te komen, tast de geloofwaardigheid van het verhaal aan. Je moet ondanks de fantastische inslag van de reeks uitgaan van de middelen die de mensen in die tijd ter beschikking stonden. De tweede fout die we gemaakt hebben, is dat het vervolgverhalen zijn. Je kunt ze niet afzonderlijk lezen. De andere delen zijn steeds zo opgezet dat ze een begin, een midden en een eind hebben en een afgerond geheel vormen. Dat is bevredigender om te maken en ook eerlijker tegenover een lezer die zomaar eens een album koopt. Ik vermoed dat het mede bepalend voor het succes van de reeks is. Bovendien zijn de verhalen heel gevarieerd van opzet. Het is niet altijd dezelfde held in hetzelfde vlakke landschap die een raadsel moet oplossen of een avontuur tot een goed einde brengen. Het kan een mythologisch of een sciencefiction-verhaal zijn, of iets decadent-Felliniaans à la *Satyricon*. Dat past allemaal binnen de opzet van de reeks. Ik als tekenaar hoef me niet te vervelen en bijgevolg de lezer ook niet.'

Een opvallend deel uit de reeks was het tijdreisverhaal *De meester van de bergen*, zeg ik. Hij veert op. Het verhaal ligt hem na aan het hart omdat het het eerste was dat hij na zijn verhuizing naar Zwitserland tekende. Na het verschijnen van het album kreeg hij de merkwaardige kritiek dat hij de hoofden van de personages te groot had getekend. Pas later begreep hij dat dat kwam doordat alle figuren voortdurend tot over hun enkels in de sneeuw stonden, waardoor hun lichamen te kort leken.

Thorgal Aegirsson.

Geen machine

Naast Thorgal tekent hij sinds enige jaren ook *De klaagzang van de verloren gewesten*, op tekst van **Jean Dufaux**. Een groter verschil met Van Hamme is nauwelijks voorstelbaar, zegt hij: het enige dat ze gemeen hebben, is hun *métier*. 'Alles, maar dan ook alles is verschillend. Hun verlangens, hun personages, hun fantasie, hun manier van werken, maar ook de manier waarop ze met hun tekenaar omgaan.' Maar hij stelt nadrukkelijk dat *De klaagzang* niet bedoeld is als tweede reeks naast *Thorgal*. Daarvoor heeft hij nog te veel plannen in zijn hoofd, die hij beslist ooit nog eens wil verwezenlijken zoals een avonturenverhaal in de geest van *Schateiland*, een lang gekoesterde wens.

Ex libris.

'*Sioban* was bedoeld als een eenmalig project. Ik wilde het maken om te kunnen experimenteren en mijn stijl bij te schaven. Dat kan niet binnen een lopende reeks, waarin het ten koste zou gaan van de continuïteit. De vaste koper is nu eenmaal aan mijn specifieke stijl gewend. Als hij een album in handen zou krijgen dat opeens heel anders is getekend, zou hij teleurgesteld zijn. Voor mij en ook voor de uitgever is het daarom veiliger die experimenten buiten de bestaande reeks te houden. Ik kan geen twee series naast elkaar maken, want er moet elk jaar één *Thorgal* verschijnen. Minstens, want daar zitten de lezers op te wachten. En het gaat niet om één, maar om vele duizenden lezers. En als ik iets tegen mijn zin maak, is dat onmiddellijk te zien. Ik ben geen machine.'

Hij zucht. In zekere zin bent u de gevangene van de verwachtingen van uw lezers, zeg ik. Hij beaamt het volmondig, al is er geen sprake van een gevangenis maar van een gouden kooi. Reden te meer om niet aan een tweede reeks te beginnen, want dat zou een dubbele rij tralies betekenen. Het is meteen ook de reden waarom hij na vijf delen is gestopt met de sciencefiction-reeks *Hans*, die werd overgenomen door zijn landgenoot **Kas**. 'Hij doet dat heel, heel goed en ik ben zeer te spreken over zijn werk. Lezers zijn niet achterlijk, ze zien heus wel dat er een andere tekenaar aan het werk is.' Zelf kon hij er niet meer tegen om van twee kanten onder druk te staan. Bovendien werden *Hans* en *Thorgal* onherroepelijk met elkaar vergeleken, terwijl de beide reeksen volstrekt verschillend van karakter waren: andere inkleuring, andere wereld, andere scenarist. 'Het was altijd hetzelfde liedje. Wie eerst, Thorgal of Hans? Thorgal, want hij brengt het meeste geld in het laatje. Maar wat doen we dan met Hans? Daardoor werden de deadlines steeds krapper, want een uitgever wil zo snel mogelijk rijk worden.'

***Rechts*, De Chninkel en z'n chninkelinnetje.**

Slordigheid

Hij hamert met zijn vinger op tafel om te benadrukken dat hij nog nooit een deadline heeft gemist. Hoogstens leverde hij zijn werk om twaalf uur 's nachts in plaats van negen uur 's morgens in, en was de kwaliteit soms wat minder. Maar ach, wie zag dat behalve hijzelf? 'Het zijn nuances, details, kleinigheden die ontbreken en die een ander niet opmerkt. Soms word ik beticht van slordigheid en krijg ik het verwijt dat ik mijn tekeningen afraffel, maar dat zijn effecten waar ik met opzet naar streef, uit grafische overwegingen. Het is spelen met de vorm, waar ik veel plezier in heb. Dat is waarvoor ik ben opgeleid. Vergeet niet dat ik tien jaar als illustrator en grafisch ontwerper heb gewerkt. Alles wat ik doe, doe ik heel gewetensvol.'

Omdat in de eerste twee delen van *De klaagzang van de verloren gewesten* niet alles was gezegd, had hij met de uitgever besloten nog twee albums eraan toe te voegen, maar daarna is het toch echt afgelopen. 'Zie het als één lang verhaal in vier delen. Dat had het voordeel dat ik, zodra een deel af was, weer aan *Thorgal* kon beginnen. Ik kan niet tegelijkertijd aan twee verhalen werken: het zijn verschillende werelden, verschillende personages. *De Chninkel* heb ik met enorm veel plezier getekend, maar ik zal niet snel meer iets dergelijks ondernemen. Het zijn zo'n honderdveertig pagina's, wat neerkomt op drie *Thorgals*. Ik heb het werk daaraan moeten onderbreken om een *Thorgal* te maken en dat werd door mijn haast om met *De Chninkel* verder te gaan meteen een van de minste boeken van de serie. Nee, ik noem geen titel.'

Morbide

Voor Rosinksi zijn de omslagen van zijn albums zijn schaarse gelegenheden om zich als kunstschilder uit te leven. Hij zegt een grote heimwee te hebben naar de geur van olieverf, het werken met structuur en materie. In zijn Poolse tijd heeft hij behalve affiches, illustraties en boekomslagen ook nonfiguratieve schilderijen gemaakt: dat was toegestaan door het regime omdat ze geen poli-

tieke boodschap konden overbrengen. 'De stripomslagen die ik maak zijn onschuldige klassieke illustraties, want de mogelijkheden zijn beperkt. Je moet altijd ruimte houden voor de titel van de reeks, het logo van de uitgever, een boodschap van de sponsor en wat niet al. De voorstelling mag niet te morbide of te sexy zijn, want ze moet de lezer tot kopen verleiden. Een grafische aanpak met een synthese van beelden of het gebruik van symbolen is nagenoeg onmogelijk en zie je alleen toegepast bij sommige Amerikaanse tekenaars zoals **Frank Miller**. Bij het maken van een schilderij heb je al die beperkingen niet en daarom vind ik het jammer dat ik er niet aan toekom. Mocht mijn uitgever me ooit de wacht aanzeggen, dan zal ik daar geen traan om laten. Ik heb meer dan genoeg te doen ... Maar aan de andere kant vind ik het heerlijk om strips te tekenen, dat is de grote paradox.'

Aan Rosinski is geen filosoof verloren gegaan, geeft hij zelf toe: 'Wat ik tijdens het tekenen probeer te vermijden, is nadenken. Krassend en schetsend vul ik pagina na pagina met beelden en verder maal ik nergens om. Dit werk doe je met je hart, met je onderbuik, maar niet met je hoofd. Ik denk niet, ik teken.'

Kyle van Klanach, *het vierde en laatste deel van* De klaagzang van de verloren gewesten, *verscheen najaar '98 bij uitgeverij Dargaud.* Thorgal 24: Arachnea *staat bij uitgeverij Lombard op het programma voor april '99.*

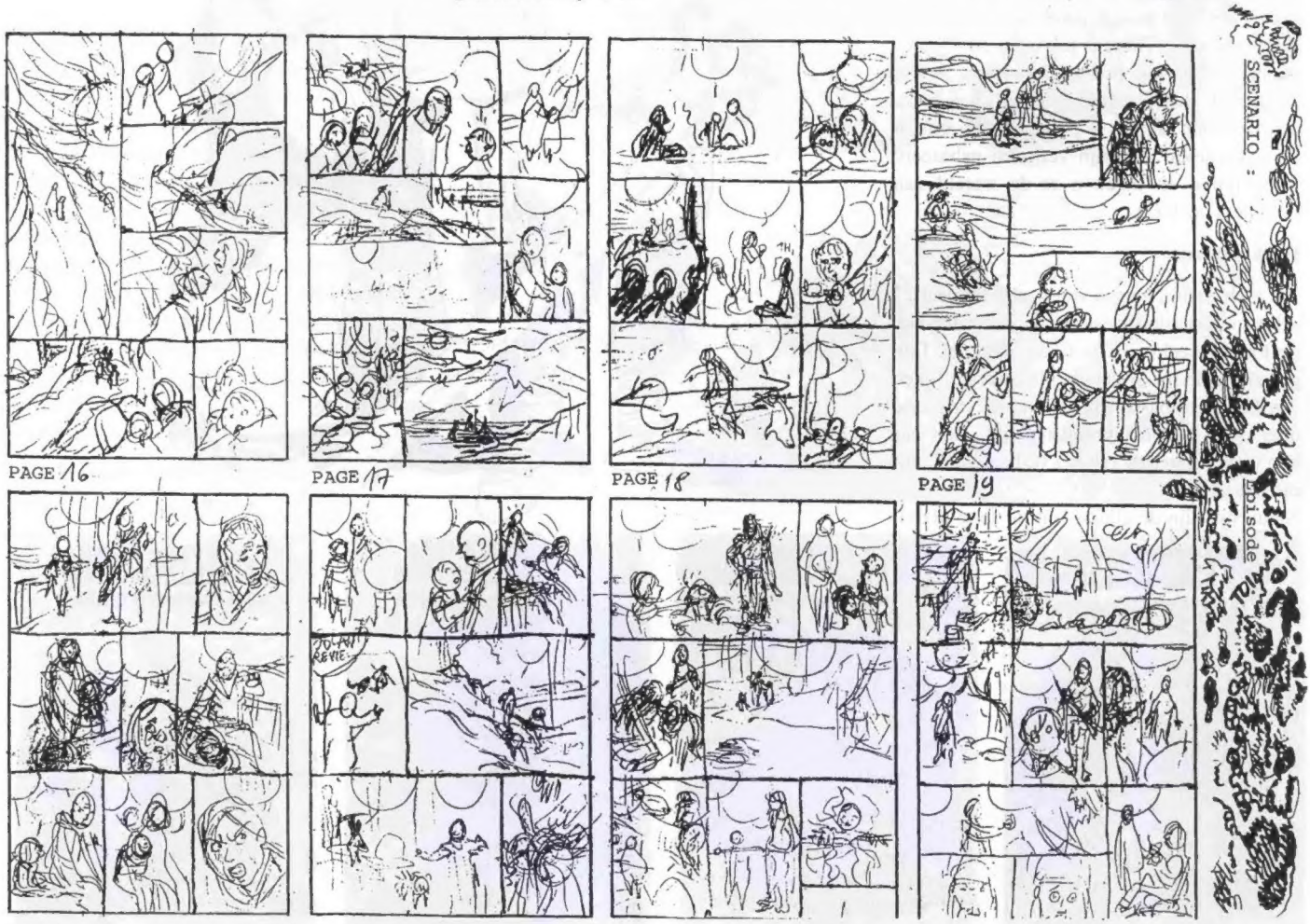

Storyboard van de pagina's 16-23 voor *Thorgal 21, De kroon van Ogotaï*

THORGAL AEGIRSSON

een persoonlijke beschouwing

Aan het einde van de jaren zeventig verscheen een nieuw fenomeen aan de striphemel. De op dat moment al redelijk bekende Belgische scenarist Jean van Hamme **en de toen nog vrij onbekende Poolse tekenaar** Grzegorz Rosinski **verrasten het stripminnende deel van onze wereldbevolking met een nieuwe held: Thorgal Aegirsson.**

door

HENNIE VAN DER ZOUW

Thorgal Aegirsson, kortweg Thorgal, de hoofdpersoon uit de gelijknamige stripserie, is op het eerste gezicht een viking. Hij lijkt op één van die in de middeleeuwen zo beruchte veroveraars en plunderaars uit het noordelijke Scandinavië. Op de eerste plaatjes in het eerste verhaal *(De ijskoningin)* lijkt het echter al gelijk mis te gaan met hem, lijkt hij al het slachtoffer van diezelfde vikingen te worden. Is Thorgal dan eigenlijk helemaal geen viking? Dat is één van de vragen waar het in de eerste twee albums om gaat.

Als je zomaar één van de albums uit deze serie doorbladert en oppervlakkig leest, zou je kunnen denken dat Thorgal een echte viking is. Maar als je zo'n album iets beter gaat lezen, zou je ook tot de conclusie kunnen komen dat Thorgal gewoon een avonturier in een pseudo-historische setting is, die niets met die woestelingen uit het barre noorden van Europa te maken heeft, en dat de achtergrond van zijn verhalen gebaseerd is op feiten en sagen over de wereld van rond het jaar 1000.

Basisplan

Als je de serie *Thorgal* van deel 1 tot deel 23 achter elkaar doorleest, krijg je echter een heel ander beeld van de figuur Thorgal. Dan pas zie je de tot in details uitgewerkte lijnen van het grote basisplan dat aan de stripserie over deze held ten grondslag ligt. Dan pas kun je de mysteries van het verhaal goed ontrafelen.

Natuurlijk zijn de albums uit de serie afzon-

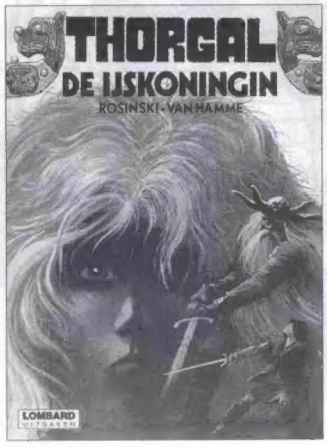

derlijk leesbare verhalen, maar als je kriskras van het ene naar het andere verhaal gaat, mis je de in elkaar grijpende aspecten en het epische karakter van de gehele reeks. Dus als je Thorgals verhalen goed wilt doorgronden, is het aan te bevelen om de gehele serie achter elkaar, in chronologische volgorde, te lezen. Pas dan begrijp je alle lijnen die door de verhalen heen lopen en kom je er achter dat deze serie meer is dan zomaar een verzameling verhaaltjes. Thorgal heeft diepte, maakt een ontwikkeling door. De verhalen hebben een heel doordacht karakter en volgen op een heel speciale manier op elkaar, steeds aansluitend op eerdere gebeurtenissen, steeds voortbordurend op eerdere thema's. Een 'wordt vervolgd' levert steeds weer een onverwachte wending op.

ZO ZULL JIJ OOK TREKKEN THORGAL AEGIRSSON! OOK JIJ ZULT BRULLEN TOT HET IJSKOUDE WATER JE MOND VULT...
GANDALF DE-GEK JE BENT NIET ALLEEN GEK, STOM EN WREED...

Vikingen bedreigen Thorgal.

JE KUNT JE FAMILIE HIERHEEN HALEN. JULLIE HEBBEN GEEN GEVAAR TE DUCHTEN.
MAAR WEL INTRIGES EN COMPLOTTEN. EN IK BETWIJFEL OF AARICA GOEDE HERINNERINGEN AAN BREK ZARITH HEEFT.
IK BEWONDER JE, THORGAL, MAAR IK BENIJD JE NIET. HET IS MOEILIJK VRIJ TE WILLEN ZIJN IN DEZE HARDE WERELD.
HET IS BETER DAN TE BESEFFEN DE SLAAF TE ZIJN VAN DE ONDERDANEN OVER WIE JI DACHT TE HEERSEN.

Thorgal en het lot.

De eerste albums

In de eerste verhalen van de serie wordt Thorgal gepresenteerd als iemand die anders is dan de vikingen van het dorp waarin hij is opgegroeid. In de eerste plaatjes van het eerste album wordt al duidelijk dat hij niet de meest geliefde man uit het dorp is. De koning, Gandalf de Gek, wil hem doden omdat hij blijkbaar de euvele moed heeft gehad om met de koningsdochter, Aaricia, te willen trouwen. Een goed, intrigerend begin van een fantastische serie. Maar wie nu denkt dat we Thorgal in de eerste verhalen zullen zien strijden tegen Gandalf de Gek, om zo toch de hand van Aaricia te kunnen veroveren, komt bedrogen uit. Weliswaar raakt Thorgal in conflict, maar om heel andere motieven. Motieven die al een gedeelte van de sluier van Thorgals afkomst oplichten.

Visioen van Thorgal over eigen verleden.

De tekenstijl van **Rosinski** in deze eerste *Thorgal*-albums is nog grof. Pas in het derde album lijkt hij zijn stijl aan Thorgal te hebben aangepast. Voordien was de tekenaar duidelijk op zoek naar een passende stijl. Op eenzelfde wijze lijkt de schrijver zoekende naar een goed ritme in de verhalen. Sommige overgangen van de ene naar de andere scene lijken heel onlogisch. Maar na enkele albums heeft er zich een duidelijk evenwicht tussen schrijver en tekenaar ontwikkeld.

Leif Haraldson adopteert Thorgal.

Thorgals afkomst

In de eerste verhalen, vooral *Het eiland der*

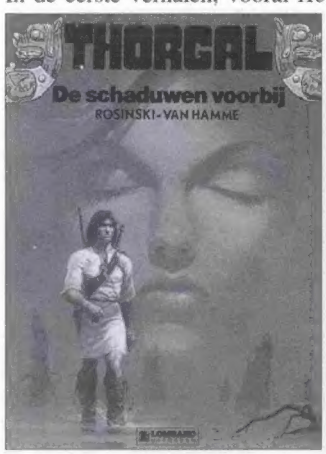

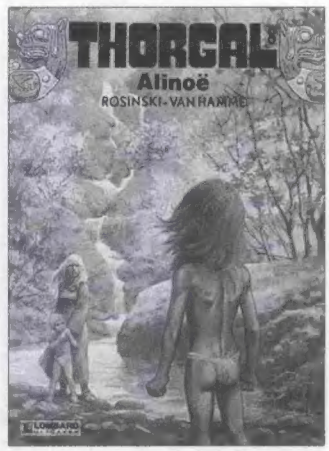

bevroren zeeën (deel 2) en *Het sterrenkind* (deel 7), wordt ons de afkomst van Thorgal geschetst. Hij blijkt niet zomaar een viking, maar is de laatste afstammeling van een volk afkomstig van 'de sterren'. **Jean van Hamme** weeft op een onnavolgbare manier de legende van Atlantis - overigens zonder ooit de naam Atlantis te noemen - door de verhalen van Thorgal heen. Eeuwen geleden is, tenminste volgens het script van Van Hamme, het hoog ontwikkelde volk der Atlantiërs naar verre sterren vertrokken. Rond het jaar 1000 sturen zij een verkenningsexpeditie terug naar de aarde. Als alles misloopt, lijkt een pas geboren baby de enige overlevende van deze expeditie. De baby wordt door vikingen van een vreemd vlot gehaald. Thorgal is aangekomen tussen de ruwe bewoners van een mythisch middeleeuws Scandinavië.

Stonehenge.

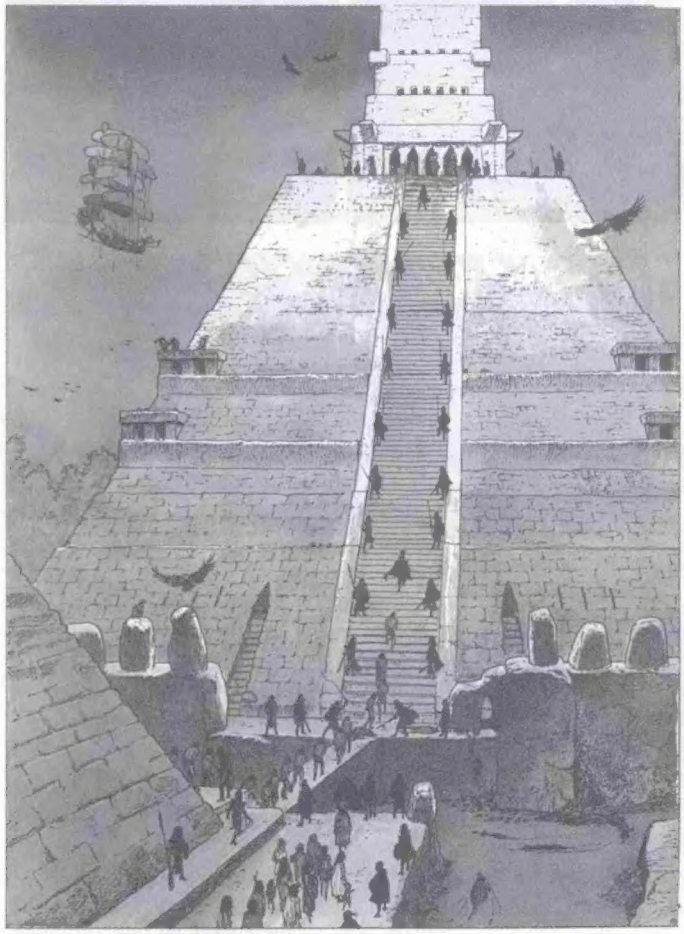

Midden-Amerikaanse setting.

Dat Thorgal niet de enige overlevende van deze expeditie is geweest, blijkt echter in de albums 10 tot en met 13, van *Het land Qâ* tot *Tussen aarde en licht* (de Amerikaanse verhalen). In de daarop volgende albums duiken af en toe elementen uit het verleden van Thorgal op, die op een negatieve manier invloed op zijn leven lijken te hebben. Steeds moet Thorgal alle moeite doen om zijn leven en dat van zijn gezinsleden weer in goede banen te leiden. Goden en tijdreizigers uit het dertigste millennium (?) gaan zich met hem en de zijnen bemoeien.

Even de hoofdpersonen van de serie in een juist perspectief plaatsen. Wie waren de opvoeders van de jonge Thorgal, en wie waren zijn echte familieleden? Thorgals pleegvader is de vikingkoning Leif Haraldsen. Hij vond Thorgal als baby en voedde hem op. Maar zijn echte ouders komen van de sterren. Thorgals echte familie speelt in veel verhalen een heel belangrijke rol, evenals - vooral in de eerste verhalen - zijn pleegfamilie.

Historische achtergrond

De *Thorgal*-verhalen lijken zich op het eerste gezicht af te spelen rond 1000 na Christus. Dit jaartal wordt ook een keer vermeld. Maar als we de verhalen lezen komen we er al snel achter dat de auteurs zich absoluut niet houden aan deze periodisering. Doelbewust creëren ze een pseudo-historische achtergrond.

De eerste verhalen spelen zich ergens in Noord-Europa af. Maar waar precies, dat wordt niet duidelijk. In deel 9, *De boogschutters,* bevindt Thorgal zich duidelijk niet in Scandinavië. In dit album komt een groep Caledoniërs voor. De tekst vermeldt dat dit een volk afkomstig is uit het noorden. Hieruit leidt ik af dat dit verhaal zich ergens in Zuid-Engeland afspeelt, want de Caledoniërs kwamen uit het huidige Schotland. Bevestiging hiervan komt aan het einde van het boek, wanneer de climax zich afspeelt op een plaats gelijk aan Stonehenge.

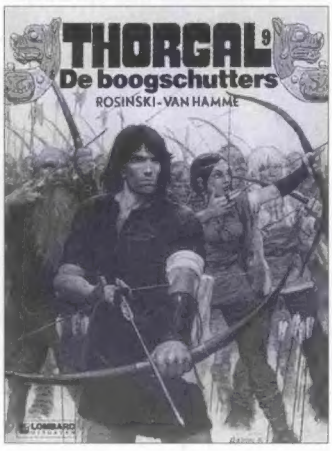

De verhalen die zich in het land Qâ afspelen zijn duidelijk gesitueerd in Midden-Amerika. Als Thorgal zich in het land van de Xinjins bevindt, heeft Rosinski zich nadrukkelijk laten inspireren door de overweldigende natuur van het zuiden van de Verenigde Staten. Vooral in deel 13, *Tussen aarde en licht*, zijn veel verwijzingen naar het gebied van de Grand Canyon te vinden. Verder lijken de meest recente verhalen van Thorgal zich allemaal af te spelen in een mythisch, woest Noord-Europa, ten tijde van de vikingen, maar duidelijke verwijzingen naar historische plaatsen zijn zeer summier.

Chronologische bespreking

Als we alle albums en verhalen uit de *Thorgal*-serie de revue laten passeren, kan een soort indeling worden gemaakt. Sommige albums zou je op zichzelf staande verhalen kunnen noemen, andere delen vormen een soort serie in de serie. De indeling van deze bij elkaar horende delen komt voor rekening van de schrijver van dit artikel.

JIJ, THORGAL AEGIRSSON, MIJN VADER HEEFT JE EENS TER DOOD VEROORDEELD. IK ZAL JE VONNIS VOLTREKKEN EN JE BLOED DRINKEN!
BJÖRN! BEN JE GEK?

De volwassen Björn.

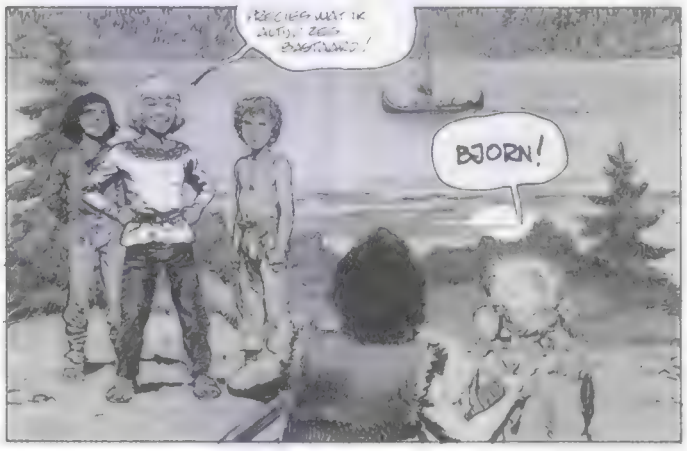

De jonge Björn.

De Thorgal-cyclus

De oorsprong
1. De ijskoningin
   - De hof van Eden
2. Het eiland der bevroren zeeën

De jong gehuwden
3. Drie grijsaards in het land van Aran
4. De zwarte galei
5. De schaduwen voorbij
6. De val van Brek Zarith

De jeugd van Thorgal
7. Het sterrenkind
   a. De verloren drakkar
   b. Het metaal dat niet bestaat
   c. De talisman

De krachten van Jolan
8. Alinoë

De Amerikaanse cyclus
9. De boogschutters
10. Het land Qâ
11. De ogen van Tanatloc
12. De stad van de verloren god
13. Tussen aarde en licht

De jeugd van Aaricia
14. Aaricia
    a. De berg van Odin
    b. Eerste sneeuw
    c. Holmganga
    d. De tranen van Tjahzi

De scheiding van Aaricia
15. De meester van de bergen
16. De wolvin
17. De sleutelbewaarster

Thorgal en Kriss van Valnor
18. Het zonnezwaard
19. De onzichtbare vesting
20. Het brandmerk van de ballingschap
21. De kroon van Ogotaï
22. Reuzen
23. De kooi

De oorsprong

De eerste twee albums vormen duidelijk één doorlopend verhaal, het pilot-verhaal waarin de toon voor de gehele serie wordt gezet. Alleen het tweede verhaal in het eerste album past er eigenlijk niet tussen. *De hof van Eden* is niet speciaal een *Thorgal*-verhaal. Dit verhaal had over iedere willekeurige persoon kunnen gaan. Het heeft niets te maken met het grote basisplan rondom Thorgal, zijn afkomst en zijn toekomst. Duidelijk wordt in het eerste album wel de ontwikkeling van de tekenstijl van Rosinski geïllustreerd. Deze twee verhalen zijn duidelijk niet in dezelfde tijd getekend. De stijl in het korte verhaal *De hof van Eden* is verder geëvolueerd dan in het hoofdverhaal *De ijskoningin* en het vervolg in het tweede album.

IK KAN JE NIET VINT-WOORDEN, THORGAL ALS JE JOUW HET WIL ZUL JE HET HELE ALLEMAAL ONTDEKKEN WEET ALLEEN DAT DIT DOORT PROEVEN ELKE HONDERD JAAR PLAATS-VINDEN.
IK... IK BEGRIJP HET NIET... IK BEGRIJP HET NIET...
IK MAG JE NIET MEER ZEGGEN HIER IS DE SLEUTEL. DE LEIDEN...
DE LEIDEN SLEUTEL
WAT ZAL DE VOOR ME...
EEN VAN DE POORTEN VAN DE TWEEDE WERELD.

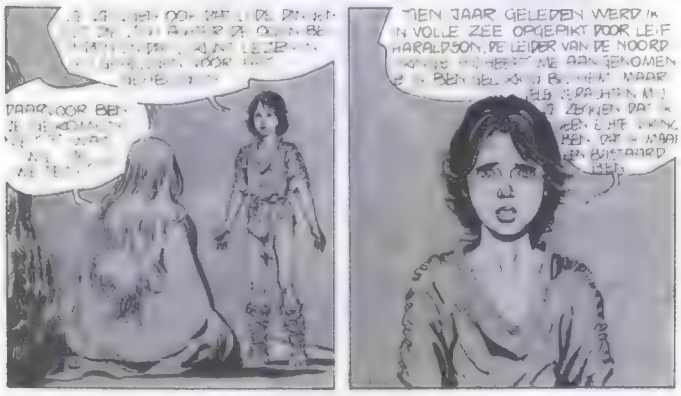
DAAR, OOR BE...
TIEN JAAR GELEDEN WERD IK IN VOLLE ZEE OPGEPIKT DOOR LEIF HARALDSON, DE LEIDER VAN DE NOORD
HEEFT ME AANGENOMEN
ZIEKEN DAT IK
MAAR

Boven, De sleutelbewaarster laat Thorgal door de tijd reizen.

***Links*, Thorgal op zoek naar zijn verleden**

In *Het eiland der bevroren zeeën* (deel 2) wordt Aaricia ontvoerd door adelaars. Tijdens de redding van zijn vrouw komt Thorgal achter een deel van zijn achtergrond. Zijn moeder is afkomstig van de sterren en Thorgal blijkt de laatste overlevende van dit sterrenvolk. In dit album sterft Björn, de broer van Aaricia. De achtergrond van Björn wordt pas in het derde verhaal uit het album *Aaricia* (deel 14) verder uitgediept.

De jong gehuwden

In album drie tot en met zes werkt de scenarist het probleem van een getrouwde held heel bijzonder uit. Thorgal moet in het derde album, *Drie grijsaards in het land van Aran,* achter zijn vrouw aan. In dit verhaal ontmoet hij voor de eerste keer de mythische figuur van de Sleutelbewaarster. Hij krijgt van deze Sleutelbewaarster een sleutel naar de tweede wereld en voor het eerst in deze verhalenserie reist Thorgal door de tijd. Een gegeven dat vaker terug zal komen.
In alle vier verhalen die handelen over de jong gehuwden, speurt Thorgal eigenlijk op de één of andere manier naar zijn vrouw. Nergens wordt het getoond, maar Aaricia is tussen album 2 en 3 met hem getrouwd. Hun huwelijksgeluk wordt behalve in deel 3 ook wreed verstoord in het vierde deel, *De zwarte galei*. Aaricia, in verwachting van Jolan, wordt andermaal ontvoerd en balanceert later zelfs op de grens tussen dood en leven. Dit alles door toedoen van een rivale. Thorgal vindt zijn vrouw pas terug in deel 6, *De val van Brek Zarith*. In deze vier albums helpt Thorgal ook nog even prins Galathorn om de troon van Brek Zarith te heroveren op een wrede heerser, die toevallig ook Aaricia gevangen houdt. In het zesde album komen we voor het eerst iets aan de weet over de vreemde krachten van Jolan, het zoontje van Thorgal en Aaricia.

De jeugd van Thorgal

Het sterrenkind (deel 7) is een collectie korte verhalen over de jeugd van Thorgal, verhalen die diens afkomst nog verder verklaren en een heleboel geheimen over het sterrenvolk aan de lezers onthullen. Op het eerste gezicht lijken dit verhaaltjes in de trant van 'Laten we ook wat over de hoofdpersoon vèrtellen van toen hij nog jong was', maar de verhalen hebben meer diepte. In het tweede korte verhaal lezen we over de geboorte van Aaricia. Hier ontdekken we dat Thorgal tijdens de geboorte van zijn aanstaande vrouw al tien jaar was.

De krachten van Jolan

Het achtste deel, *Alinoë*, is een alleenstaand verhaal in de cyclus. Thorgal heeft Aaricia en Jolan op een eiland achtergelaten en daar zien we wat Jolan voor vreselijke dingen kan doen met de krachten die hij in zich heeft. Het loopt vreselijk uit de hand. In dit album speelt de titelfiguur Thorgal een heel ondergeschikte rol, want hij is het grootste deel van het verhaal afwezig.

De Amerikaanse cyclus

Deel 9 tot en met 13 noem ik de Amerikaanse cyclus, en deze vijf verhalen vormen duidelijk weer één geheel. Natuurlijk is het wederom een variatie op een aloud thema, omdat Thorgal voor de zoveelste keer achter zijn gezinsleden aan moet, die door vreemde luchtschepen (?) ontvoerd zijn naar het verre, en in die tijd nog niet bekende Midden-Amerika. In deel 9, *De boogschutters*, wordt trouwens een voor de rest van de serie zeer bepalende figuur voor het eerst ten tonele gevoerd: Kriss van Valnor, de zeer sluwe, zeer vrouwelijke slechterik. Andere bepalende personages in deze vijf delen zijn de echte vader en de echte grootvader van Thorgal! Het Atlantis-gegeven, in alle verhalen consequent aangeduid met 'het volk van de sterren', wordt hier nog verder uitgediept.
De vijf delen van deze cyclus vormen voor mij het hoogtepunt van de *Thorgal*-serie. Het tekenwerk laat heel goed zien dat Rosinski zich uitstekend heeft gedocumenteerd voor deze verhalen. Veel tekeningen zijn zó herkenbaar dat je haast op de hedendaagse wereldkaart aan kunt geven waar het land Qâ en het land van de Xinjins gelegen moeten hebben. Het is fantasie geworteld in de werkelijkheid van de wereldgeschiedenis.

De jeugd van Aaricia

Deel 14, getiteld *Aaricia*, is wederom een collectie korte verhalen, ditmaal over de jeugd van Aaricia. Natuurlijk moest die bundel er komen, nadat we in deel 7 gelezen hadden over de jeugd van Thorgal. Ook de verhalen over Aaricia bevatten meer diepte dan een doorsnee 'jeugdverhaal'. Zo wordt

Links, Kriss van Valnor.

Rechts, Thorgal als skald (dichter/zanger).

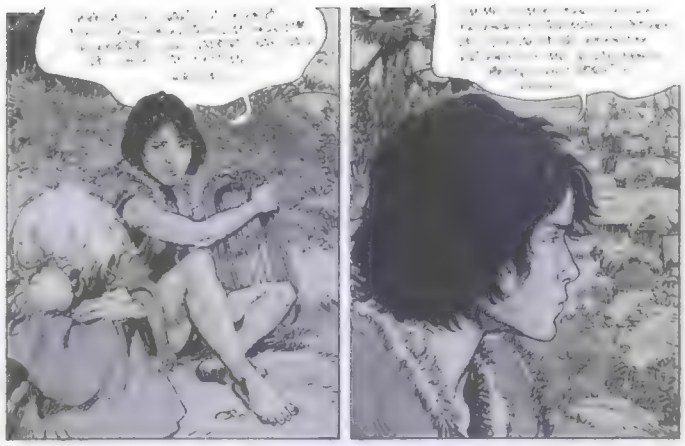

verklaard waarom Thorgal op de eerste bladzijde van het allereerste verhaal voor 'Skald' wordt uitgescholden. Dat was nodig ook, want het was één van de raadsels die de oplettende lezer dertien albums lang niet had kunnen loslaten.

Aaricia bevalt samen met een wolvin.

De scheiding van Aaricia

Deel 15 tot en met 17 vertellen hoe Thorgal zijn gezin alleen heeft gelaten, omdat hij het te gevaarlijk voor ze vindt als ze bij hem in de buurt zijn. Hun veiligheid staat op het spel. Ook deze drie delen vormen eigenlijk één geheel. In feite is het weer een variatie op het bekende thema: Thorgal moet zijn gezin redden.

In *De meester van de bergen*, deel 15, beleeft Thorgal een fascinerend avontuur op een plaats waar gaten in de tijd hem heen en weer slingeren naar toekomst en verleden. Het verhaal is door al die tijdsprongen heel moeilijk te volgen. Tijdens de gedwongen scheiding van Thorgal is Aaricia zwanger van een tweede kindje. Deel 16, *De wolvin*, behandelt de tragische gebeurtenissen rondom de geboorte van dit dochtertje. Een wolvin speelt hierbij een verrassende rol.

Getuige de titel brengt deel 17, *De sleutelbewaarster*, een oude bekende terug. Ook is er iets dat we nog niet hadden gezien: twee Thorgals! Aan het einde van het album vertrekt de echte Thorgal weer. Hij laat zijn gezin wederom alleen achter, wederom onder het voorwendsel dat het beter is voor de veiligheid van zijn vrouw en kinderen - waar hebben we dat meer gehoord. Thorgal is toch wel een erg gekwelde held geworden.

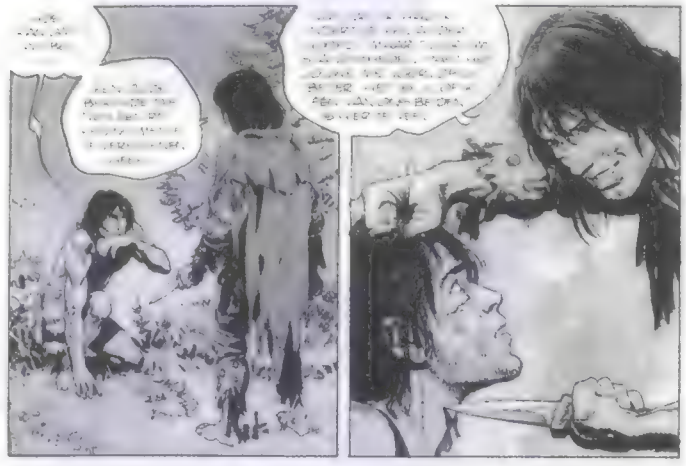

Thorgal heeft een dubbelganger.

Onderaan de pagina's van dit artikel zijn de 24 albumcovers van de reeks *Thorgal* afgebeeld, met als laatste *Arachnea*, dat gepland staat voor april. Voor Rosinski is het maken van de omslagen van zijn albums de schaarse gelegenheid om zich als kunstschilder uit te leven.

Thorgal en Kriss van Valnor

In de laatste zes verhalen die tot nu toe verschenen zijn, deel 18 tot en met deel 23, beleeft Thorgal samen met zijn eeuwige opponent Kriss van Valnor de vreemdste verhalen. Tussen hen is in de loop van de verhalen een soort haat-liefdeverhouding gegroeid. Om alles nog erger te maken verliest Thorgal zijn geheugen. Voor de derde keer in zijn onstuimige leven wordt hij door de Noorse goden van de dood gered. Maar

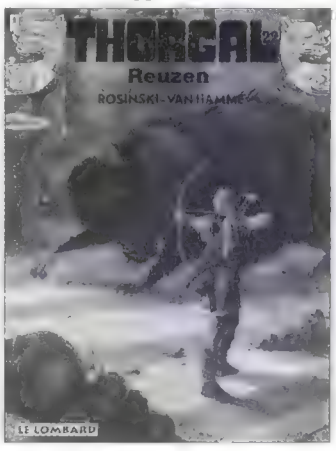

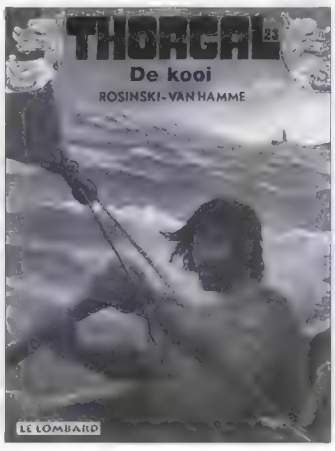

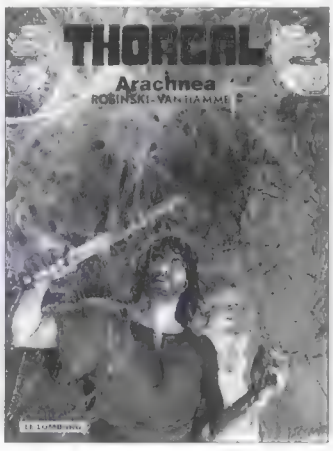

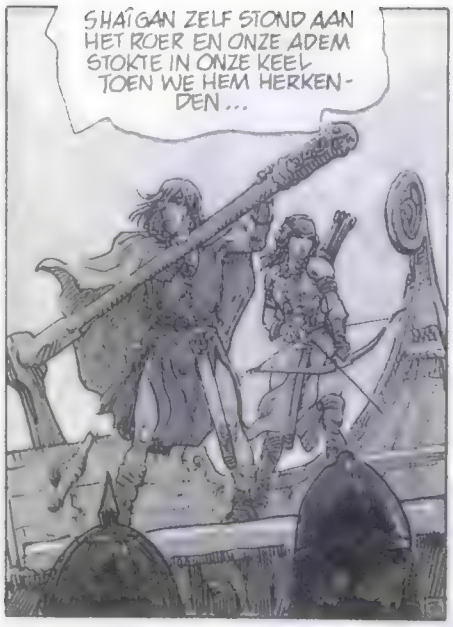

waarom geven de Noorse goden zoveel om Thorgal? Hij is immers een kind dat niet eens afkomstig is van de aarde. Ook bij herlezing van de verhalencyclus is dat mij nog steeds niet duidelijk. Misschien is dit een gegeven dat Van Hamme in een van de volgende albums nog eens kan uitwerken.

Deze laatste zes verhalen zijn andermaal logisch met elkaar verbonden en vormen weer een soort serie binnen de grote serie. In *Het zonnezwaard* (deel 18) blijkt Kriss van Valnor dood en verderf te zaaien met een wapen dat ze in het land Qâ na de moord op Thorgals echte vader bij zich heeft gehouden. Deel 19, *De onzichtbare vesting*, verhaalt hoe de Noorse goden Thorgal, die ze eerder tot drie keer toe hebben gered, in een val lokken. Hierbij verliest Thorgal zijn geheugen. Onder invloed van Kriss van Valnor, die haar kans schoon ziet om samen met een niet tegenstribbelende Thorgal de

wereld te veroveren, verandert hij in een wrede piraat. In *Het brandmerk van de ballingschap* (deel 20) lezen we dat Thorgal al drie jaar niet meer bij Aaricia en zijn kinderen is geweest. Dit deel is in vele opzichten een bijzonder album in deze serie, want hoofdpersoon Thorgal komt maar op één plaatje voor! En dit stoort helemaal niet.

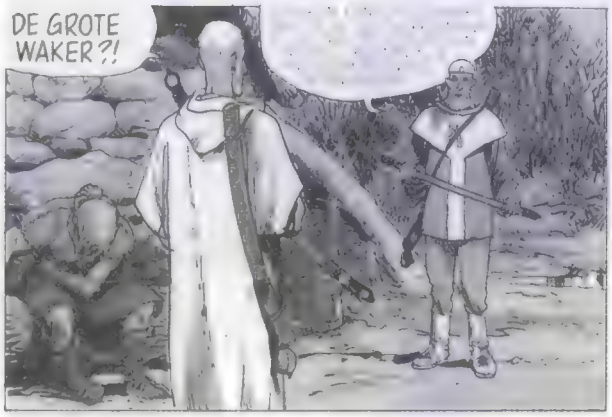

***Hierboven*, Ongeloofwaardige tijdreizigers.**

***Linksboven*, In deel 20 is Thorgal slechts op één plaatje aanwezig.**

***Middenboven*, Samen met de openingsplaat van dit artikel: Thorgal door de jaren heen.**

***Rechtsboven*, In *De kooi* is Thorgal letterlijk veroordeeld tot zijn gezin.**

***Links*, Thorgal sterft!**

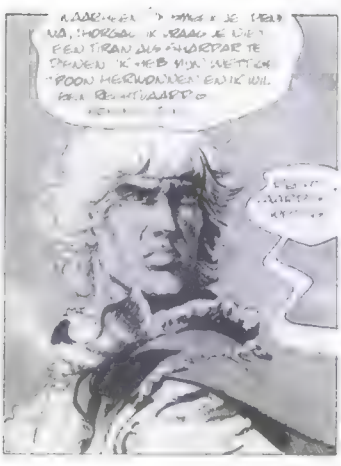

LAAT ME RADEN... JE HEBT DIE ARME DROMMEL MET Z'N EIGEN ZWAARD GEDOOD EN JE GAAT PROBE REN MIJ TE LATEN ONTSNAPPEN?
HET IS ALTIJD EEN GENOEGEN EEN INTELLI GENTE TEGEN STANDER TE TREFFEN, PRINS GALATHORN

***Links*, Prins Galathorn in deel 6 en in deel 22.**

***Rechts*, Open einde in *De kooi*.**

De kroon van Ogotaï

In deel 21, *De kroon van Ogotaï*, laat Jean van Hamme voor het eerst tijdreizigers uit het dertigste millennium opdraven, om samen met Jolan (en een apparaat van het Sterrenvolk) Aaricia het leven te redden. Dit laatste overigens zeer tegen de zin van de tijdreizigers. Op zich is het een heel boeiend verhaal, maar was het nodig om deze tijdreizigers ten tonele te voeren? Kon Jolan zijn moeder niet in zijn eentje redden, gebruikmakend van zijn eigen krachten en de kroon van Ogotaï? Vormen de tijdreizigers het begin van een nieuwe lijn die we in de komende *Thorgal*-verhalen nog vaker zullen zien terugkeren? Of is Van Hamme het spoor een beetje bijster geraakt en had hij een *deus ex machina* nodig?

Ook Thorgal komen we weer tegen in dit verhaal. Na een afwezigheid van een heel album voeren de auteurs hem nu op om vermoord te worden op de derde pagina van dit album. Je moet je wat laten welgevallen als je held in een stripverhaal bent! Gelukkig is er zoon Jolan, die met behulp van de tijdreizigers ... afijn, u raadt het al. Al met al best een spannend verhaal, maar door dat gedoe met die tijdreizigers is het moeilijk te volgen en lijkt het heel gekunsteld in elkaar te zitten. Zelfs Kriss van Valnor sterft in *De kroon van Ogotaï*. De lezer zal denken: 'Net goed, van dat secreet zijn we dan tenminste voorgoed af.' Maar ook haar dood wordt natuurlijk teruggedraaid.

In *De kroon van Ogotaï* wordt op een gegeven moment gezegd dat Jolan de enige nog levende nakomeling van het Sterrenvolk is.

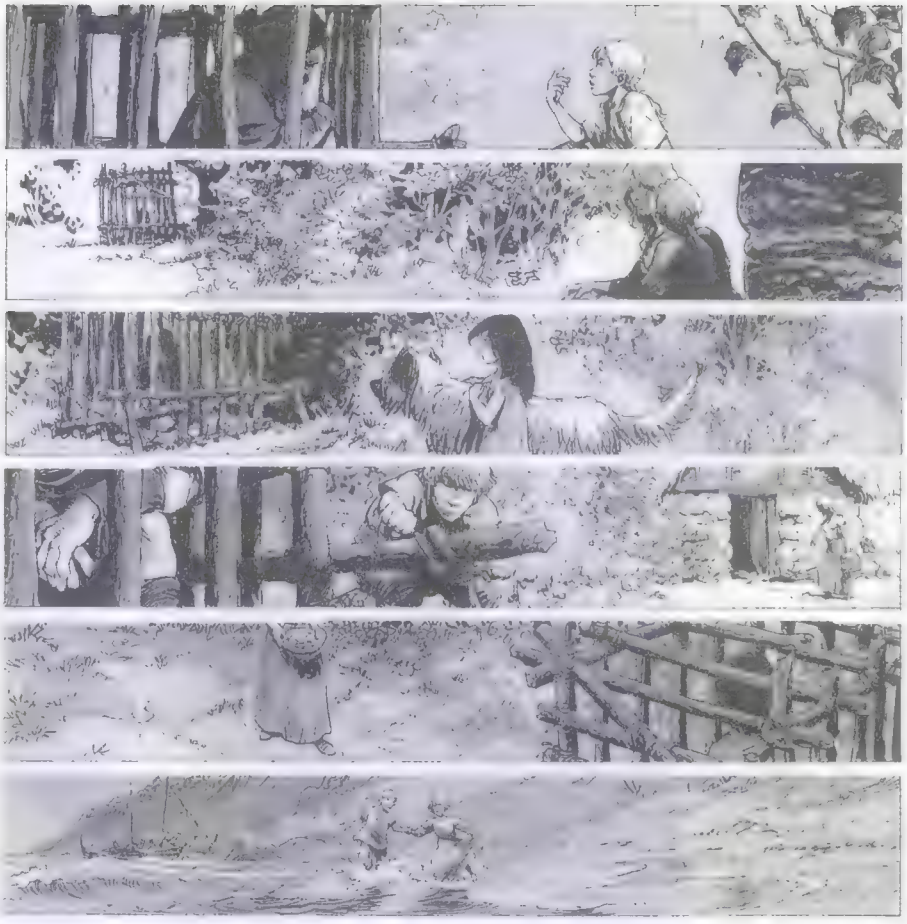

Maar wat is er dan met Wolvin gebeurd? Is dit een misser van Van Hamme, of is er iets gebeurd dat de lezer nog niet weet? Dat laatste zou me trouwens bij Van Hamme niet verbazen. Met al dat heen en weer gejakker door de tijd is het ook allemaal haast niet meer te volgen en zeker niet meer te voorspellen. Ergens in het album lezen we dat dit verhaal zich vier jaar na de gebeurtenissen in het land Qâ afspeelt, maar het is de vraag of we deze tijdsaanduiding nog wel kunnen vertrouwen. Aan het eind van het verhaal blijven we met een rare paradox zitten. Een gewonde Jolan uit de toekomst wordt meegenomen naar het dertigste millennium, terwijl een jonge Jolan naar zijn eigen tijd terugkeert. Maar wat als Jolan ouder wordt, dan is hij ineens 30.000 jaar ouder. Zou Jean van Hamme het zelf nog wel kunnen volgen? En hoe lost hij dit nu weer op?

Open einde

In *Reuzen* (deel 22) lijkt alles weer goed te komen, als Thorgal na een opdracht van de goden zijn geheugen weer terugvindt. Ook in dit album draaft weer een oude bekende op: prins Galathorn uit de verhalen rondom Brek Zarith. Samen met hem ontsnapt Thorgal uit de klauwen van Kriss van Valnor, die dus nog wel degelijk in leven blijkt te zijn. Eindelijk kan Thorgal weer op zoek naar zijn vrouw en kinderen, op zoek naar zijn lot. Hij is tot zijn gezin veroordeeld.

Maar in het drieëntwintigse album *(De kooi)* gaat het allemaal toch weer bijna mis. Thorgal moet zich op de eerste bladzijden van dit deel al verweren tegen al te opdringerig vrouwelijk schoon, en als hij op weg kan naar zijn gezin, vaart hij Aaricia en Jolan ongezien voorbij. Eindelijk thuisgekomen sluit Aaricia hem op in een kooi. Ze vertrouwt hem niet meer. Logisch na zoveel gebeurtenissen. Maar als Thorgal zijn gezin in de climax van dit album weet te redden uit de klauwen van een stel zeeschuimers, is eindelijk alles weer goed. Het laatste plaatje uit *De kooi* laat zien hoe Thorgal met zijn gezin naar het zuiden vaart. Hun eiland en de omliggende streken zijn te gevaarlijk geworden.

Met deel 23 lijkt er weer een serie binnen de serie te zijn afgesloten en is de tijd rijp voor een nieuwe intrigerende cyclus binnen de grote *Thorgal*-reeks. Heeft Jean van Hamme nog inspiratie genoeg?

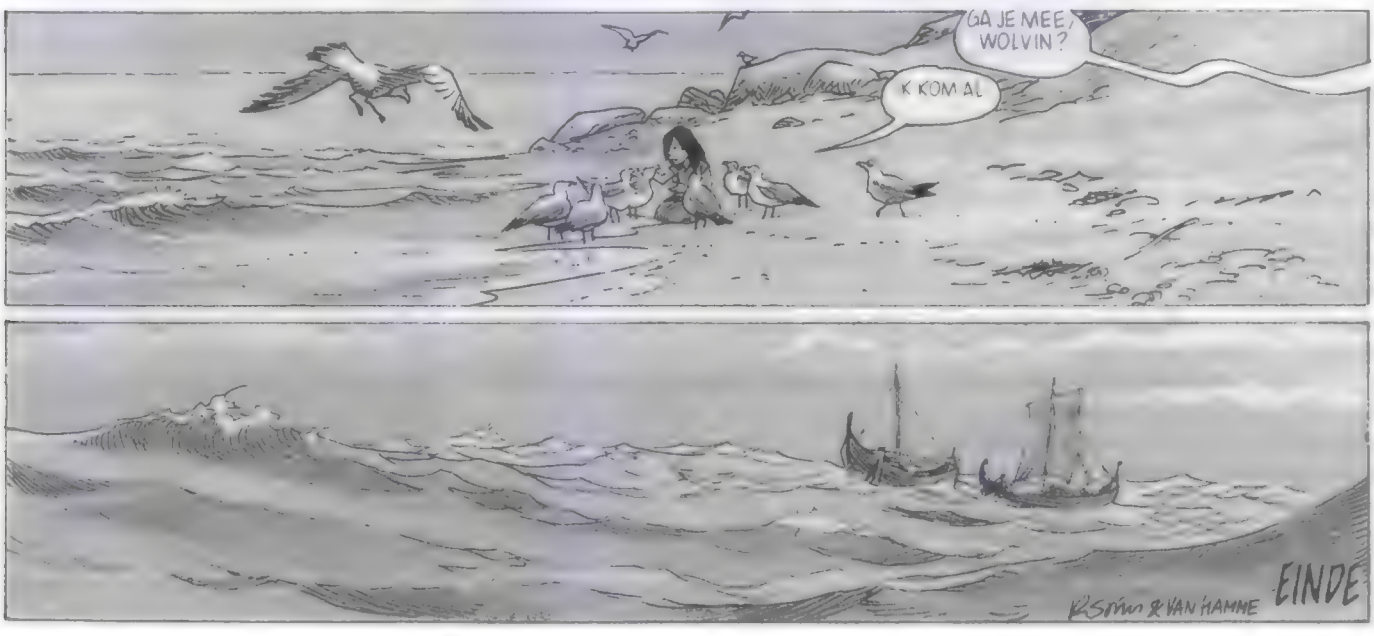

Rechts, Hoofdpersonage van de vampierstrip *Reisna*.

Uiterst rechts, Een recente aflevering van *Igor*, die zich afspeelt tijdens het Dynamo Metal Festival.

Rechtsonder, Illustratie voor een cd.

Igor: Metal God... eh... Dog

Igor, Metal Mastino is de naam van een paginagag-strip die al acht jaar lang verschijnt in *Aardschok*, een Rock- en Metalmagazine. Igor, een mastino in een leren motorjack, verdient het te worden voorgesteld aan stripliefhebbers met een andere muzikale smaak. Hetzelfde geldt voor geestelijk vader Frans Mensink (1959), die een productieve en veelzijdige tekenaar blijkt te zijn.

door
WILCO TUINENBURG

Heb je een grafische achtergrond?
Frans Mensink: Nee.

Je bent volledig autodidact ...
Alleen al omdat het zo'n mooi woord is. Het tekenen kwam vanzelf. En het is eigenlijk altijd stripachtig geweest. Voordat ik ècht strips maakte tekende ik het liefst massa-scènes. Zoals cowboys die in een hinderlaag in een canyon terechtkwamen. Een soort verhaal in één plaatje. Ik tekende erg veel. Het gekke is dat ik van het materiaal uit het begin niets meer heb. Alles van voor mijn achttiende heb ik weggegooid. Dat was niet goed genoeg, en dat wil ik dan niet eens bewaren.

Een sprong in het diepe.
Zeker. Het ging ook niet direct goed. Ik heb zelfs nog een korte periode in een staalfabriek gewerkt. Uiteindelijk kwamen er toch opdrachten. Nu heb ik werk voldoende. Vooral veel reclamewerk voor Duitsland.

(Als was het om dit te illustreren, wordt het vraaggesprek nog even onderbroken door de GSM van Mensink. Zijn Duitse agent aan de lijn.)

interview met Frans Mensink

Wanneer werd tekenen je beroep?
Ik heb een tijd lang bij de douane gewerkt. Ik vond dat best wel aardig, boeven vangen en achter smokkelaars aanzitten. Dat werd anders toen ik werd gepromoveerd naar een bureaufunctie. Dat was niets voor mij. Nu had ik wel al wat dingen voor de douane getekend, en via de drukker daarvan werd ik gevraagd een strip te tekenen. Het ging om een stripversie van de tv-creatie Pompy de Robodoll van **Tom Manders jr**. Ik deed dat in anderhalve maand, naast mijn baan. Helaas is de uitgave nooit verschenen. Ik werd er wel voor betaald. Een beetje te veel om het nog als bijverdienste te zien vond mijn baas, dus nam ik ontslag. Als ik toch achter een bureau moest zitten, dan liever met een tekenpen in mijn hand.

Igor

Hoe kwam je bij *Aardschok* terecht?
Ik heb zelf de redactie benaderd. Ze schrijven tenslotte over mijn soort muziek. Het ging gewoon op de manier van: 'Wat denken jullie van een strip, in deze stijl?'. De tweede keer dat ik bij ze aanklopte zagen ze er wel wat in. Waarschijnlijk mede omdat ik inmiddels één van hun medewerkers had ontmoet.

Waarom zijn de hoofdpersonages dieren (Igor, de hond heeft een vriend in Ben, het wilde zwijn), terwijl de overige figuren - vaak bestaande personen uit de muziek - mensen zijn?
Dat is geen bewuste keuze van mij geweest. In die tijd werkte *Aardschok* samen met het Engelse *Metal Hammer*. Zij kozen Igor als figuur uit de mogelijkheden - ook humanoïden - die ik hen bood. Als ik zelf voor een dier had moeten kiezen, dan zou het eerder Ben zijn geworden, dus die heb ik er bij gedaan.

Is *Igor* een blijver?
Dat lijkt me wel. Als de mensen van het blad het niets vonden, had ik er nu wel uitgelegen. Zeker omdat ik eigenlijk te duur voor ze ben (al mats ik ze nog).

En reacties van lezers?
Dat gaat. *Headbangers* lijken mij geen echte briefschrijvers. Hoewel. Ik kreeg enorm veel respons toen ik werkte met *gueststars*. Lezeressen konden toen hun foto opsturen en dan nam ik ze in een aflevering op. In gewaagde kleding of zelfs topless. Al naar gelang hoe ze het zelf aangaven. Dat doe ik al een hele tijd niet meer, maar ik krijg er nog steeds post voor.

Waarom ben je er mee opgehouden?
De redactie wilde het niet meer. De voorkeur ging uit naar het originele concept van gastrollen door bands, met een sneer naar hun image of gedragingen.

De humor die je gebruikt zou ik in de hoek van *Joop Klepzeiker* of *Haagse Harry* plaatsen.
Mogelijk. Het is de cynisch soort humor die me eigen is. Er is in zoveel jaar toch veel van mezelf in gaan zitten. En als **Yngwie Malmsteen** (een gitaarvirtuoos. WT) zijn vrouw slaat dan stel ik dat graag aan de orde. Of als de Duitse zangeres **Doro** rampzalig Engels zingt, dan maak ik dat graag belachelijk. Haar fans zijn trouwens de enigen die dan boos in de pen klimmen.
Ik ben tevreden met *Igor*. Het is alleen jammer dat de strip regelmatig te donker wordt afgedrukt. Dat is te wijten aan een technische communicatiestoornis. Natuurlijk zou een album zo langzamerhand heel leuk zijn. Helaas ligt dat wat moeilijk. Veel afleveringen hangen sterk aan de actualiteit. Los daarvan valt het moeilijk in te schatten of er buiten de wereld van de

THEY DIDN'T KNOW BETTER THAN THAT THE POOR SOD WHO WOULD KICK THE BUCKET SOON, WAS A LOW-LIFE KINGKILLER
HE DIDN'T SCREAM OR STRUGGLE
HE MUST HAVE ENDURED TERRIBLE TORTURE. NOTHING UNUSUAL BUT, NOW, HE SEEMED HEAVILY SEDATED.
AND HIS TONGUE HAD BEEN REMOVED.
TONDA HAD NOTICED IT.
EVEN THE MOST HARDENED CRIMINAL BROKE WHEN CONFRONTED WITH THE AXE OF JUSTICE... THIS WAS TOO EASY! THIS WAS NOT RIGHT!

***Boven*, Pagina uit *Havoc*, een strip over een beul.**

Heavy Metal ook interesse zou zijn, of dat je alleen op de striplezers in die wereld bent aangewezen als potentiële kopers. Overigens is *Igor* niet de enige strip met een specifieke tijdschriftachtergrond. Ik maak voor het Duitse *Touch Down*, een blad over American Football, al drie jaar maandelijks een strip waarin op komische wijze aspecten van de spelregels worden behandeld.

Stedenstrips

Verder heb je ook drie afleveringen van de stedenstrips getekend.
Daar heb ik het liever helemaal niet over. Dat vind ik echt niks. Eigenlijk is elk woord daarover al te veel. Ik heb spijt dat ik niet onder een pseudoniem heb gewerkt. Het zwart/wit tekenwerk dat ik heb aangeleverd is binnen het concept niet eens zo slecht. Maar alle subtiliteiten die je er in probeert te stoppen verneuken zij door hun inkleuring.

Hoezo?
Ze gebruiken daar een computer voor. Dat doe ik bij *Igor* zelf ook, dus daar is niets mis mee. Het zou evenwel prettig zijn als ze dat door een vakkundig iemand lieten doen, in plaats van er de eerste de beste kleurenblinde ober voor van de straat te plukken. Hun programma staat zo ingesteld dat het ronde vormen afsnijdt. Verder raakt het geheel in paniek als je een lijn - voor het effect - niet helemaal aan laat sluiten, en dunne accentlijnen worden vet afgedrukt. Daar komt dan nog bovenop dat het verhaal wordt verpest omdat het stijf staat van de reclame. Dat gaat zelfs zo ver dat de reclame de loop van het verhaal bepaalt. Op een vastgesteld punt moeten de personages, logisch of niet, simpelweg een broodje gaan eten in die of die zaak. Het is een ramp. Ik hoop niet dat er mensen zijn die me alleen op basis van dit werk leren kennen.

Erotiek

Na deze ervaring ga je wel verder met strips?
Natuurlijk. Ik ben er altijd mee bezig. Ik heb me al vroeg de gewoonte aangewend om van zoveel mogelijk ideeën en plannen de eerste pagina's te tekenen. Dan zie ik of het mogelijk is, of ik de goede stijl er voor kan vinden. Op het ogenblik doe ik veel erotisch werk. Ik heb altijd al graag vrouwelijk bloot getekend. Dat heeft me bij de stedenstrips zelfs nog het nodige commentaar opgeleverd. Mijn dames waren te gewaagd. Zo teken ik ze nu eenmaal graag. Niet alleen omdat ik daar een fan van ben, maar ook omdat het moeilijk is om het echt goed te doen. En ik denk dat ik ondertussen zo ver ben dat ik dat

***Onder*, Illustratie voor een opdrachtgever uit de automatisering.**

GHOST STORY

TEKST & TEKENINGEN
FRANS MENSINK

LEO & LUCY OVERLASTIG
© '95 Frans Mensink
JAWOHL HIER ISSET *
DE HÁEG
50
(*) JA HIER ISSUT!
JA... DAT ISSET!
HOT
MERKWÜRDIGES GEBÄUDE.... "RIJKSBELASTINGEN" WAS HEIßT DAS? (*)
(*) VREEMD GEBOUW... WAT BETEKENT RIJKSBELASTINGEN?
JA?
?
?!
ALWEER?
AAAAH
ZOEFFT
DIE BULLEN! (*)
(*) DE POLITIE
WAT WAS DAT ALWEER?
IT IS DE TEAMNAAM... IK WEET NIET WAAR ZE 'M GEHOORD HEBBEN MAAR JUNKIES UIT ALLE WINDSTREKEN KOMEN EROP AF!...
MISSCHIEN HADDEN WE HET STEDELIJK HORECA OVERLAST TEAM ANDERS MOETEN NOEMEN.... DIE JUNKIES DENKEN DAT WIJ IETS MET VRIJE HEROÏNE-VERSTREKKING TE DOEN HEBBEN.... GEK HÉ?..
SHOT

Boven, Titelpagina van een erotische strip.

Rechts, **Strip die Mensink maakte voor het personeelsblad van de douane.**

Onder, **Erotische cartoon.**

kan. Ik vond lang dat ik anatomisch iets te kort schoot. Dan was er bij voorbeeld een voet of schouder die net niet goed was geplaatst. Ik vreesde dat daar mijn gebrek aan scholing naar voren kwam. Tot het me bij werk van anderen opviel dat ook op de academie niet alles wordt meegegeven. Je moet gewoon doorzetten en doortekenen.

Wat wil je met dit werk doen?
Ik teken het in elke stijl, van ouderwets pin-upachtig en een stijl waarbij je alles nèt niet ziet, tot het ruige werk. Maar het blijkt nog niet zo makkelijk om het gepubliceerd te krijgen. Of je moet akkoord willen gaan met absurd slechte betaling. Daarom loop ik nu met ideeën rond om zelf een dergelijk tijdschrift op te zetten. De plannen daarvoor krijgen al gestalte, en ik heb al wat mensen benaderd. Het is echter nog te vroeg om daar al dieper op in te gaan.

En intussen?
Intussen ga ik gewoon door met wat ik doe. Ik teken strips die ik kan publiceren en ik teken strips waar ik nog een uitgever voor zoek. Verder heb ik mijn reclamewerk en ik doe regelmatig wat voor bands of platenmaatschappijen. Werk genoeg.

(Meer Frans Mensink, via het internet: *www.euronet.nl/users/igorm*)

NA VERZINSELS, SPROOKJES EN MYTHEN IS DE A

THE PRINCE OF EGYPT

door
JASPER BAKKER

Afgelopen Kerst kon de bioscoopganger kiezen uit de gebruikelijke reeks: wat avonturenfilms, de traditionele Disney-tekenfilm, maar ook een wat andere animatiefilm. Namelijk The Prince of Egypt **van DreamWorks, het bedrijf van filmmagiër** Steven Spielberg, **ex-Disney-topman** Jeffrey Katzenberg **en platenbaas** David Geffen. **Maar dit is volgens de makers geen gewone tekenfilm. De producenten, regisseurs en acteurs bezochten ook Nederland om dat even uit te leggen.**

Na vier jaar werk brengt DreamWorks zijn eerste avondvullende, serieuze tekenfilm uit. Hoezo serieus? Nou, het verhaal van *The Prince of Egypt* komt regelrecht uit de Bijbel en gaat over Mozes die het Joodse volk wegvoert uit de Egyptische slavernij. Tenminste, daar komt deze vertelling uiteindelijk op neer, lees Exodus. Deze filmbewerking van ex-Disney topman Jeffrey Katzenberg & Co. vertelt meer de voorgeschiedenis van de oervader. Hoe hij als geadopteerde prins zijn Joodse slavenherkomst ontdekt, van God de opdracht krijgt zijn volk te verlossen en hoe hij dan tegenover zijn stiefbroer komt te staan. Pardon? Hebben we nu het einde verklapt? Kom, dit verhaal is al een paar duizend jaar oud en de kans is behoorlijk groot dat het allemaal wel bekend is. Al was het maar in grote lijnen.

Dat wil niet zeggen dat deze film niet leuk of spannend zou kunnen zijn. Van de meeste Hollywood-films valt wel te voorspellen hoe ze aflopen. Het gaat meestal meer om de route naar dat einde, het vermaak. Nu valt een Bijbelvertelling over slavernij en verlossing niet makkelijk te definiëren als amusement. Waarom zijn Katzenberg en Co. daar dan in Godsnaam aan begonnen? 'Nou, ik praatte een paar jaar geleden met Steven en David over wat wij wilden doen met DreamWorks en ik opperde Mozes. Dat verhaal is mooi, nog steeds van toepassing en bevat een aantal universele aangrijpingspunten.' Juist, ja. Wat bedoelt hij nu eigenlijk? 'Dit is een animatiefilm, die meer voor volwassenen is bedoeld dan voor kinderen. Omdat er diepere lagen in het verhaal zitten en er geen overduidelijke strijd tussen goed en kwaad is.'

Het conflict Joden (links) vs. Egyptenaren (rechts).

Eng versus complex

Geen strijd, maar wel conflict. Het gaat tenslotte om het Joodse volk dat in slavernij leeft onder de Egyptische farao's. En we hebben het hier niet over vrolijk zingende slaven die voelen of geloven dat de verlossing nabij is. Nee, de wanhoop is al duidelijk aan het begin van de film wanneer moeder Jochebed haar zoontje Mozes in een mandje overdraagt aan de rivier. De soldaten van de farao moorden namelijk alle Joodse kindertjes uit omdat er teveel slaven dreigen te komen, wat het machtsevenwicht zou kunnen verstoren. Ja, een serieuze film.

'Toch is deze film is niet te eng voor kinderen', meent Katzenberg. 'Het is eerder te gecompliceerd voor ze. *The Lion King* was in wezen enger; daar sterft de vader van de hoofdfiguur, die dan zelf nog een kind is. Dat is voor een kind veel aangrijpender', relativeert de producent. De complexiteit van *The Prince* zit 'm vooral in het feit dat er nauwelijks zwart/wit-tegenstellingen en -karakters zijn. 'Disney doet dat vooral veel, en dat zie je in het ontwerp, het kleurgebruik en de karakters. Ik wil zeker niet afgeven op **Walt Disney**, maar het bedrijf Disney is zijn briljante nalatenschap een beetje kwijtgeraakt. Het zit nu 'vast' in een bepaalde stijl van animatie. En ik denk dat je zwart/wit moet laten gaan.'

Muizenissen

Dit verwijst kort en kies terug naar wat er

IMATIEFILM TOE AAN DE BIJBEL

De openingsscène van *The Prince of Egypt*.

van 1994 tot 1997 misging tussen Katzenberg en zijn ex-werkgever. Na 'verschillen van mening', zoals dat zo mooi heet, ging de Hollywood-producent in 1994 na tien jaar dienst zijn eigen weg. **Michael Eisner**, voorzitter van de directieraad, verkoos namelijk niet de eigenzinnige Katzenberg voor het presidentschap van Disney. Deze voelde zich gepasseerd, temeer daar hij samen met Eisner het bedrijf uit het slop haalde toen hij in 1984 overstapte van filmmaatschappij Paramount naar Disney.
Katzenberg stapte dus in 1994 op, nadat hij (kas)successen als *Beauty and the Beast*, *Aladdin* en *The Lion King* op zijn CV had gezet. De voormalige nummer twee eiste echter nog wel zijn aandeel van de winsten die de door hem geproduceerde films hadden opgebracht. We praten hier over een slordige tweehonderdvijftig miljoen dollar, die Katzenberg goed kon gebruiken voor de ambitieuze en veelbelovende plannen van DreamWorks. Het duurde echter nog ruim twee jaar voordat het staartje van deze muisaffaire was afgehandeld. Uiteindelijk troffen de DreamWorks-mede-oprichter en zijn exwerkgever begin november 1997 een regeling. Krap een week voordat de rechtszaak echt zou beginnen. Katzenberg krijgt in ieder geval 100 miljoen dollar van de Disney Corporation, die zo een publieke rechtszaak inclusief openbaring van directiememo's vermijdt. De precieze hoogte van deze afkoopsom is achter de schermen bepaald.

Geen held

Terug naar het heden en *The Prince of Egypt*. Katzenbergs woorden over zwart/wit raken wel de kern van deze film. Er is hier geen sprake van een absoluut-goede held; Mozes verloochent in eerste instantie zijn verleden, doodt een man, vlucht voor zijn verantwoordelijkheden en wil helemaal niet uitverkoren zijn. De tegenstanders zijn stiefvader Seti en stiefbroer Ramses, die beiden de wereld heel anders zien dan de hervormde Mozes. Wanneer de jonge Mozes voor het eerst begint te twijfelen doordat hij hoort van de kindermoord die farao Seti jaren geleden gelastte, antwoord zijn stiefvader met de geruststellend-bedoelde woorden: 'Het waren maar slaven'. Zowel Seti als Ramses houden van Mozes. Later bij zijn terugkeer naar het hof van Ramses, die inmiddels zijn vader

Moeder Jochebed laat haar zoontje Mozes meevoeren door de rivier ...

'Hé, een biezen mandje', denkt de vrouw van de farao.

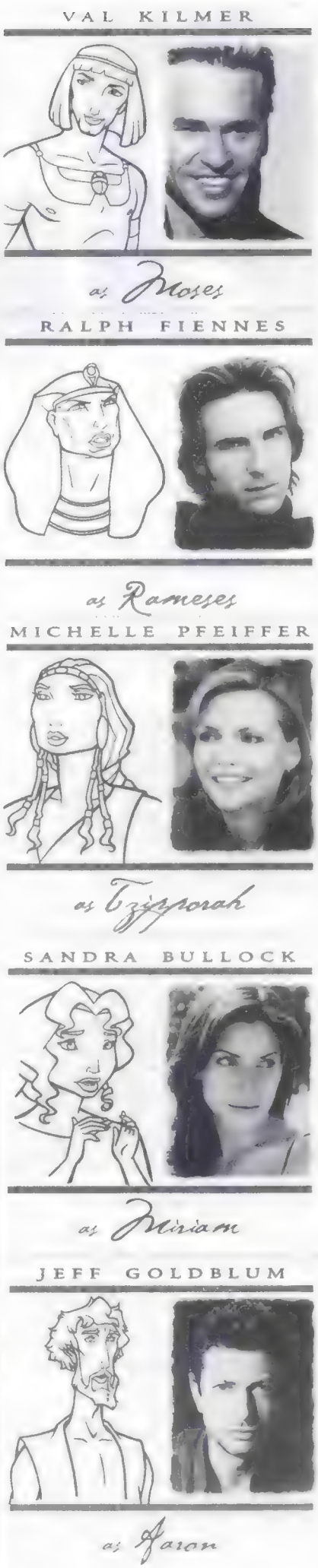

Sandra Rabins

Jeffrey Katzenberg

Penney Finkelman Cox

Simon Wells

heeft opgevolgd, blijkt die broederliefde nog altijd te bestaan.

Veel van deze grijze gebieden in de mix tussen goed en slecht komen alleen naar voren door het goede en subtiele gebruik van moderne animatietechnieken, maar ook door het acteerwerk. Denk nou niet dat een rol inspreken makkelijker is dan een rol met heel je lichaam spelen. Nee, dat ontkent acteur **Val Kilmer** met klem. Hij heeft zich wel degelijk ingeleefd in de rol van Mozes. Niet dat hij op reis is geweest door Egypte, maar karakterbesef blijft hecht verbonden aan acteren. Of het nou 'live' of animatie is.

De stem van God

Maarre, zeg Val Kilmer en je denkt nou niet echt aan Mozes. Wel aan karakters als Batman, Jim Morisson van The Doors, The Saint en een rock 'n roll-ster in een slappe, oudere komedie. Maar laten we hem niet herinneren aan die laatstgenoemde film. Die wordt nog wel eens een keertje uitgezonden op een zaterdagochtend. Voor nu heeft deze acteur zijn stem geleend aan zowel de jonge als de oude Mozes. Maar Kilmer heeft nog een rol. Een rolletje zeg maar, want het betreft maar een paar zinnen. Of toch een rol? We hebben het hier immers over God, die ik op de aftiteling echter niet kon terugvinden. Ach ja, bescheidenheid zeker. Maar Jeffrey, waarom Kilmer? En Val, waarom Mozes? Het blijkt dat de twee elkaar al zo'n vijftien jaar kennen. Oh ja, die eerdergenoemde komedie, dat was een Disney-film. Vandaar.

Katzenberg bezweert ons echter dat dat geen rol heeft gespeeld bij het verkrijgen van deze rol. 'We hebben gewoon een casting-bureau ingehuurd en hun omschrijvingen gegeven van de personages. Zij hebben daar toen stemmen bij gezocht en ons zo'n vijf opnames per rol laten horen. Op basis van stemmen hebben we onze voorkeuren voor de acteurs bepaald. En wonder boven wonder wilden alle acteurs die wij als eerste keuze hadden aangestreept.' Dat lijkt niet zo verwonderlijk, ja zeggen als een vriend en directe zakenpartner van Spielberg je vraagt. Toch kwam er meer om het hoekje kijken. Ga een acteur, of actrice, maar eens overtuigen dat hij, of zij, het stemgeluid moet zijn voor een Bijbels figuur in een tekenfilm.

Op de vraag wat hem daarin aantrok, antwoord Kilmer dat het een uitdaging was. Okee, een cliché-vraag verdient een cliché-antwoord. Maar leg toch maar eens uit. 'Het leek me ook leuk, het experimentele eraan. Niet slechts voor mij als acteur die 'alleen' met z'n stem moet acteren, maar ook omdat dit een anderssoortige animatiefilm is', zegt de ster terwijl hij weemoedig naar buiten kijkt. Nee sorry, Val, vandaag kom je waarschijnlijk niet het Amstel-hotel uit; eerst nog een tiental interviews. 'Dus wou ik graag meedoen aan dit animatieproject. Ik vond *The Lion King* ook heel leuk, dat is mijn favoriete animatiefilm.' Katzenberg corrigeert: 'Je vorige favoriete, toch?.' Kilmer grijnst en knikt.

'Niet te commercieel'

Goed, door naar het tweede interview. DreamWorks hecht namelijk zoveel belang aan *The Prince* dat de halve productietop door Europa wordt verscheept. Overigens in een moordend tempo, want de première vindt nagenoeg tegelijk plaats in ruim veertig landen. Katzenberg ziet dit namelijk als een film-voor-de-feestdagen en wil niet eerst in de Verenigde Staten uitkomen om dan een jaar te wachten met de verovering van de rest van de wereld. Dus wordt er groots uitgepakt, maar ook weer niet al te commer-

Twee verschillende werelden

*De omgeving van **The Prince of Egypt** is verdeeld in twee grote werelden; het grootse rijk van de Egyptenaren en het intiemere milieu van de Hebreeuwen. De eerste is gemaakt van rots met harde, gladde randen en scherpe hoeken, terwijl de tweede bestaat uit verweerd kleisteen en hout.*

Dit stilistische verschil benadrukt ook de scheiding tussen de twee volkeren. Een kloof die mooi tot uitdrukking komt op het moment waarop de oudere Mozes met Ramses vanuit het paleis naar de stad kijkt. Mozes vraagt aan zijn stiefbroer wat hij ziet en deze antwoordt: 'Een groots en machtig rijk'. Mozes ziet echter de krotten van de Hebreeuwse slaven die deze pracht en praal met hun bloed hebben moeten betalen.

Het productieteam van deze animatiefilm heeft er bewust voor gekozen dat verschil tussen de twee culturen groot weer te geven. De wereld van de Hebreeuwen wordt in organisch bruin en beige weergegeven en versmelt daardoor met de natuurlijke omgeving. De gigantische witgepolijste tempels en beelden van de Egyptenaren vormen meer een landschap op zich.

*Ook de karakters in de film ontkomen niet aan de culturele scheiding; op basis van oude muurschilderingen en beelden hebben de ontwerpers ervoor gekozen de Egyptenaren met strakke lijnen uit te beelden en de Hebreeuwen met wat lossere rondingen. De gezichten van de figuren zijn nog verder aangepast. Traditioneel hebben mensen in animatiefilms een verhouding van 33-33-33 procent voor voorhoofd en ogen, neus en wangen, mond en kin.In **The Prince of Egypt** is gekozen voor een 30-40-30 uitbeelding van het gelaat, wat de animators ook letterlijk meer ruimte gaf voor meer realistische uitdrukkingen en subtielere emoties.*

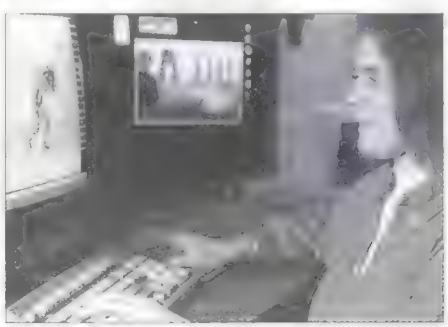

Traditionele animatie en de allermodernste computertechnieken gaan hand in hand.

Mozes zoekt naar het geheim van zijn afkomst in de hiëroglyfen.

cieel. Katzenberg: 'Iemand, ik weet niet meer wie, zei ooit: 'Filmmaken is een onheilige alliantie tussen kunst en commercie' en dat is waar wij ook mee worstelen. Maar we pakken deze film anders aan dan gebruikelijk is; je zult bij voorbeeld geen figuurtjes bij de Happy Meals krijgen.' Goed, wel plaatjesboeken voor kinderen, maar geen friet met mayo en Mozes. Met sprekende dieren en Griekse mythologische helden kun je dat nog wel doen, maar Bijbelse figuren liggen daar toch nèt iets te gevoelig voor. Een mooie conclusie van het ene en een leuke opener voor het volgende gesprek.

Het was namelijk juist dat gevoelige aspect aan het verhaal van Mozes dat **Simon Wells**, één van de drie regisseurs, aantrok. 'Ik was in eerste instantie wat terughoudend. 'Een geanimeerde Bijbel-musical?' Maar toch werd daardoor mijn nieuwsgierigheid geprikkeld. De mogelijkheid om eens een 'ander' verhaal op een 'andere' manier te vertellen', peinst de man die ook de tekenfilm *Fievel in the Wild West* regisseerde. 'Ik ben me erin gaan verdiepen en ontdekte delen van het verhaal die wij meer konden belichten, zoals de persoonlijkheid van die Bijbels figuur Mozes. Ik zag dat we hier een serieus drama konden maken, dat wou ik wel. Denk er maar eens over na: op het moment dat de macht van Mozes' God groter blijkt dan die van de Egyptische goden, hebben we het dan over godenmoord? En neem de verscheurdheid van Mozes; dat hij het Egyptische volk en zijn stiefbroer Ramses zoveel kwaad laat overkomen, terwijl hij dat helemaal niet wil.'

Lied als verhaal

Wells' aanvankelijke vrees voor een Bijbelmusical in tekenfilm-vorm is dan ook zorgvuldig ontrafelt. 'We hebben de liedjes hier anders gebruikt dan in traditionele tekenfilms, waar een lied een algemene situatie of een bepaald persoon omschrijft. Dat stopt de voortgang van het verhaal. Wij hadden hoe dan ook al heel veel verhaal, dus moesten wij de liederen laten functioneren in dat geheel, niet er nog eens aan toevoegen.' De co-regisseur verwijst naar het nummer *Heaven's eyes* dat in zo'n drie minuten tien jaar van Mozes leven en zijn hele 'hervorming' samenvat. En dat is nog behoorlijk gelukt ook.

Het feit dat *The Prince* toch wel het niveau van een drama-film haalt, dankt Wells ook aan het niveau van stem-acteren en animeren. 'Bij voorbeeld die scène waarin Mozes zijn mensen vertelt dat ze van de farao mogen vertrekken. 'We mogen weg', is alles wat hij zegt, maar het is tegen een enorme

Mozes leidt zijn volk uit Egypte.

DANNY GLOVER

as Jethro

PATRICK STEWART

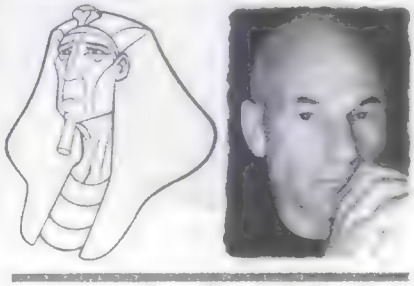

as Seti

HELEN MIRREN

as Queen

STEVE MARTIN

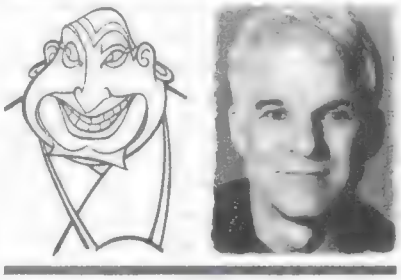

as Hotep

MARTIN SHORT

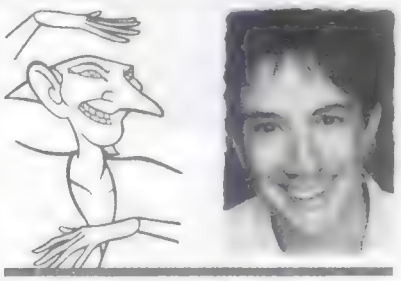

as Huy

Het Hebreeuwse volk komt bij de Rode Zee.

prijs! En dat hoor je in zijn stem, zie je zelfs in zijn ogen', vertelt Wells enthousiast. Daar heeft hij wel vier jaar aan besteedt, werkend met de acteurs en de animators. 'De animators zijn eigenlijk ook acteurs; ik praat ook met hen over emoties en geef ze instructies dat lachje net iets meer of minder te doen.' En daar komt nou volgens Wells het grote voordeel van animatie om de hoek kijken. 'Je kunt het polijsten; seconde voor seconde bijwerken tot het perfect is. Een 'live' acteur moet de hele scène overdoen en kan dan een ander stukje net iets minder uitvoeren.'

'Perceptie op animatie doorbreken'

Tot slot, letterlijk en figuurlijk, wisselen we nog wat woorden met producers **Penney Finkelman-Cox** en **Sandra Rabins**. Zij stonden onder 'executive producer' Katzenberg en moesten omgaan met de dagelijkse voorzieningen en regelingen. 'Toen Jeffrey ons erbij haalde, vertelde hij kort het verhaal en konden we beginnen. In een totaal lege loods. Aan onze eerste animatiefilm, ooit', lacht Penney. Zij en Sandra hadden wel eerder met Katzenberg gewerkt, maar het medium tekenfilm vereiste nogal wat aanpassing. 'We liepen niet direct warm voor het idee, maar later zagen we de diepere elementen en werden we vrij snel enthousiast. Bij voorbeeld het drama van de Tien Plagen en in wezen de ondergang van een hele beschaving', schetst Sandra. 'Dat bood de mogelijkheid om de perceptie van mensen op zeventig jaar animatietraditie te doorbreken', vatten de beide dames samen.

En verder

Of *The Prince* nou zo'n enorme doorbraak is, valt te betwijfelen. Het is echter wel, als je goed kijkt, iets heel anders. En DreamWorks wil het daar niet bij laten. 'We willen elk filmgenre uitproberen in animatievorm, dat moet kunnen. Mensen zo bij het verhaal en de karakters betrekken dat ze vergeten dat het 'maar animatie' is. Kijkers aan het denken zetten, zeker', aldus producer Penney. DreamWorks wil elke anderhalf jaar een min of meer traditionele tekenfilm uitbrengen en om de twee jaar een niet-traditionele. 'Tot en met 2003 zijn we allebei al volgeboekt', lacht mede-producer Sandra. Zo is het eerstvolgende project een actie-komedie in het 15e-eeuwse Spanje getiteld *The Road to El Dorado*. 'Zoiets als *Butch Cassidy and the Sundance Kid*. Wij willen namelijk niet alleen dit soort films maken, Bijbelvertellingen zoals *The Prince*. Disney is vrij nauw in de aanpak van films en dat werkt overigens fantastisch voor ze, maar wij willen dat niet', zegt Katzenberg resoluut. Na *El Dorado* volgt *Spirit* over een wild paard in het net-zo-Wilde Westen. En daarna komt er een film getiteld *Chicken Run* met **Mel Gibson** als de stem van de titel-kip. Da's inderdaad weer eens wat anders.

Massa's mensen

*Naast het handjevol hoofdfiguren heeft **The Prince of Egypt** enkele duizenden zogenoemde extra's, mensen die in de achtergrond voorkomen en zo een décor vormen voor de gebeurtenissen. Het zou nagenoeg onmogelijk zijn geweest al deze figuren te animeren op de traditionele manier van handmatig tekenen. Maar je kunt het verhaal van de Exodus niet echt vertellen met maar honderd karakters in beeld, toch?*

DreamWorks heeft hiervoor, samen met computerbeelden-expert Silicon Graphics, een speciaal computerprogramma gemaakt om grote groepen mensen weer te geven. De makers tekenden eerst een figuur, stopten die in het computerprogramma en maakten daarvan vier variaties door middel van uitersten in lengte, gewicht en leeftijd. De drie kenmerken van die vier basisfiguren werden vervolgens door de computer in verschillende proporties gecombineerd, wat weer twintig verschillende karakters opleverde. Door daarvan huidtint, haarkleur en kleding te wijzigen, werd weer meer variatie geschapen. Dit proces ging nog eens twee keer in de herhaling om ook allerlei types vrouwen en kinderen te maken.

Semi-intelligente software zorgde verder voor skelet en kleding, zodat de figuren anatomisch correct bewegen, niet tegen elkaar opbotsen of zelfs letterlijk door elkaar heen lopen. Overigens moesten deze maatregelen ook genomen worden voor de kleding; die moet immers meebewegen met bij voorbeeld de benen tijdens het lopen. Ook hebben de animators gelet op verschillende manieren van bewegen voor mannen, vrouwen, kinderen en ouderen.

Toch leverde deze grondige aanpak een flink probleem op. Het zo mooi en correct bewegen van zoveel figuren kost enorm veel rekenkracht en vooral tijd. Het zou zó lang duren dat handmatig animeren van een paar duizend figuren misschien toch sneller zou zijn. Maar er werd een uitweg gevonden: de ontwerpers lieten de software alleen stukjes van de totale driedimensionale mensenmassa's uitrekenen. Wat in de computer een compleet driedimensionaal model is, en dus van alle kanten te bekijken, wordt voor het filmdoek met maar een paar verschillende camerastandpunten vastgelegd. Dus was het niet nodig dat de computer alles uitrekende, maar alleen datgene wat de regisseurs wilden laten zien. Dit alles heeft indrukwekkende scènes opgeleverd zoals het vertrek uit Egypte en de tocht door de Rode Zee, die God in tweeën splijt voor het Hebreeuwse volk.

*Het team van **The Prince** heeft er echter voor gewaakt dat dit een duidelijk computer-geanimeerde film zou worden of dat de computerdelen opvallend herkenbaar zouden zijn. Denk maar eens aan **Aladdin**, waarin de vlucht op het vliegende tapijt zo van een Playstation-scherm lijkt te komen. Daarom is er bij **The Prince of Egypt** expres gemengd met computerbeelden en handgetekende elementen. Bij voorbeeld bij de Rode Zee, waar de mensenmassa en het water met de computer zijn gedaan, maar de rotsen en de waterdruppels op de traditionele manier zijn toegevoegd. Maar ook, en nauwelijks zichtbaar, bij de race tussen de jonge Mozes en Ramses door de stad. De twee prinsen en hun paarden zijn getekend, terwijl hun strijdwagens, het zand en de neus computerwerk zijn. De neus? Jawel, hier wordt onthuld hoe de Egyptische sfinx zijn neus verloor. (Iets wat in een avontuur van **Asterix** op een andere manier gebeurde.)*

Barbaraal tot op het bot

Stok
Nijgh & Van Ditmar 1998
ISBN 90-388-6774-3
Prijs *f*25 / Bfr.500
(128 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Barbara Stok is het jongste fenomeen dat de Nederlandse stripwereld momenteel rijk is. Haar succesverhaal is dat van een alternatieve meid uit Groningen die het mannenimperium van het beeldverhaal onverwachts binnendrong met drie in eigen beheer uitgegeven autobiografische boekjes, maar met deze stoutmoedige uiting van de *Do It Yourself*-filosofie dermate veel tongen in beweging bracht dat ze binnen enkele jaren een contract kon tekenen bij de Amsterdamse uitgeverij Nijgh & Van Ditmar. Gezien haar achtergrond als fervent bezoeker van de Groninger rocktempel Vera ligt de vergelijking voor de hand met punkrockbandjes die na jaren ploeteren ineens opgemerkt worden door een *major* platenlabel. Een dergelijke klapper maakt Stok met haar strip *Barbaraal*. In stripkringen maakte ze al naam met haar ongecompliceerde verhalen over drank, muziek, seks en liefde, maar de vonk sloeg blijkbaar ook over naar de hoofdstedelijke grachtengordel. Het resultaat heet *Barbaraal tot op het bot*, een bundeling van de drie eerder verschenen eigen-beheeruitgaven. Een beetje dubbelop? Welnee. Nijgh & Van Ditmar is een literaire uitgeverij die een heel nieuw publiek in aanraking brengt met de openhartige verhalen van deze eigenzinnige Groningse tekenares. Stok treedt hiermee in de voetsporen van **Marten Toonder**, die als eerste stripmaker het literaire circuit betrad. Verdere verwantschap is er niet, want tussen hen beide gapen meerdere generaties. De *Barbaraal*-verhalen zijn een uiting van de huidige alternatieve jongerencultuur. Auteur en hoofdpersoon Stok staat hier middenin en doet er met voldoende relativeringsvermogen verslag van. Op weergaloze wijze verhaalt ze over haar eerste orgasme, enkele gênante one-nightstands en een kalverliefde die gedoemd is te mislukken. Dit alles wordt smakelijk gelardeerd met obscure rockmuziek en liters bier. Soms is de getekende Barbara serieus, met name als ze zich zorgen maakt over (jong) sterven, maar nergens zakt de *Barbaraal*-bundel weg in zwaarmoedigheid. Barbara Stok weet aan jongerenproblematiek een optimistische draai te geven, waardoor haar strips niet alleen heel herkenbaar maar vooral bijzonder grappig zijn. Ze lijkt prima op haar plaats in het fonds dat **Ronald Giphart** en **Arnon Grunberg** groot maakte.

*** JM

Gemengd dubbel 1: Piercings en punaises

Leever & Van Die
Divo 1998
ISBN 90-72240-22-7
Prijs *f*9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Sinds twee jaar maken **Gerard Leever** en **Jan van Die** voor *Tros Kompas* de familiestrip *Gemengd dubbel*, waarin een modern gezin centraal staat. De Nederlandse vader Anton en zijn dochter Rox hebben een nieuwe start gemaakt met de Surinaamse moeder Rosita en haar zoontje Reggi. Een huisdier (het keffertje Animo) ontbreekt natuurlijk niet. Rond deze karakters ontspinnen zich grappen die inspelen op de actualiteit. Rox wil dus een piercing, Reggi zit dagelijks uren op het internet, Rosita volgt een Montignac-dieet en Anton bezoekt met zijn collega's een pepcursus van **Emile Ratelband**. En dan hebben we het nog niet gehad over rages als de tamagotchi en **Marco Borsato**. Op al dit soort trends speelt *Gemengd dubbel* in, maar helaas gebeurt dat op een weinig inspirerende manier. Eerst wordt de trend geïntroduceerd ('Kijk nou eens wat ik heb!'), daarna raken de betrokkenen in paniek en uiteindelijk loopt alles hopeloos uit de hand. De opbouw van de grappen is nogal clichématig, terwijl de clue meestal flauw en voorspelbaar is. Het grootste probleem is echter dat de karakters niet echt tot leven komen. *Gemengd dubbel* schetst een te algemeen beeld van het moderne gezinsleven en mist duidelijk nog een eigen identiteit.

** JM

Een familiekwestie

Eisner
Activa
ISBN 90-34400-36-0
Prijs *f*24,95 / Bfr.499
(72 pagina's, steunkleur, s.k.)

Will Eisner maakte sinds de jaren zeventig een reeks stripverhalen over zijn ervaringen als zoon van joodse immigranten in het New York van de jaren twintig en dertig. Het veelgeprezen *Dropsie Avenue* (twee delen) uit 1994 en 1995 handelde over een willekeurige straat en de beslommeringen van haar inwoners. In zijn nieuwste album *Een familiekwestie* heeft Eisner zich wederom laten inspireren door locaties, sociale achtergronden of gemeenschappelijke belangen die mensen binden. Eisner koos voor zijn vertelling een uiteengevallen familie die op de 90e verjaardag van opa bij elkaar komt. Opa is echter niet al te fit meer en al gauw blijkt dat het de diverse personages niet om het feestje gaat maar om de erfenis.

De zorgzieke, bemoeizuchtige dochter Greta, die het 'feestje' organiseert, verzorgt de oude man al sinds haar jeugd, maar niet zonder reden. In het verleden betrapte zij haar vader met een andere vrouw en sindsdien is haar 'geheimpje' een reden om de arme man klein te houden. En zo komt de lezer er gaandeweg achter dat ieder familielid niet zonder zonde is.

In de eerste helft van het album en in flashbacks leert de lezer wat hun ervaringen zijn met de oude man: Opa was een gluurder en kon zijn handen niet van zijn dochter afhouden, de zoon van Al was geen 'echte vent' en kwam in een sanatorium terecht, de 'goede' dochter neemt haar man en kinderen mee om te laten zien dat zij wel 'geslaagd' is in het leven ... één pot nat, dus. Of, iets subtieler gezegd, een kluwen van afgunst, hebzucht, begeerte en andere sociale ongemakken die juist bij familiebijeenkomsten pijnlijk aan het licht komen.

De introductie van het album leert ons al dat in *De familiekwestie* geen 'goed' of 'kwaad' bestaat: *'Tussen de leden van*

een familie bestaat een magnetisch verband dat soms niets met liefde of loyaliteit te maken lijkt te hebben.' En de bijeenkomst van de familie lijkt voor bijna iedereen ook maar één doel te hebben: hoe groot is die erfenis, wie krijgt het meest en wat zou het toch handig zijn als opa de pijp uit ging ... Als de spanningen in de tweede helft hoog oplopen, heeft Eisner nog een verrassende afloop in petto, die echter niemand van de familie als overwinnaar uit de bus doet komen.

Eisners karakteristieke, fraai geïnkte tekeningen (ingekleurd met grijze en beige accenten) geven dit grimmige familieportret een idee van tijdloosheid, maar helaas verraadt een mobiele telefoon dat het verhaal toch in een nabij verleden afspeelt. *De familiekwestie* is uiteraard interessant voor Eisner-fans, maar ook voor lezers die houden van een spannend, ingetogen psychologisch verhaal zonder onnodig spektakel.

Opmerkelijk is nog dat dit nieuwe Eisner-album als eerste in Nederland verkrijgbaar was en de Amerikaanse publicatie pas later volgde.

PvC

***

Cowboy Henk 5: En de kappende kapper

Kamagurka & Herr Seele
Standaard/Harmonie 1998
ISBN 90-7617-403-2
Prijs ƒ13,90 / Bfr.278
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Cowboy Henk, ooit begonnen als 't gekuifde kunstwerk' is inmiddels alweer een jaar of vijftien niet meer weg te denken. Er is altijd wel één of ander blad waarin hij opduikt. Hij leent zich dan ook bijzonder goed voor die ene pagina, ter afwisseling van vele bladzijden tekst-foto-tekst-met-foto-tekst-af. De verhaaltjes rond Cowboy Henk zijn kleurrijk en bijzonder helder en efficiënt vormgegeven. Ze zijn bovendien uitermate eenvoudig en lijken in de loop der jaren alleen maar eenvoudiger geworden te zijn. De interessante vraag is: kan dat wel goed kan gaan? Eenvoud is een deugd bij de zalige simpele van geest die de grote problemen van het leven zonder veel intellectuele omhaal het hoofd biedt, bij het genie dat zich verdiept in de meest complexe materie om vervolgens op te duiken met enkele regels waarin diezelfde materie geheel doorzichtig wordt. De deugd van de eenvoud is echter ook betrekkelijk. Ze geldt alleen daar waar zij ingewikkelde zaken en problemen tegenover zich vindt. Daarom doet *Cowboy Henk* het zo goed tussen de serieuze zaken die in menig tijdschrift aan bod komen. Om diezelfde reden werkt een album als *Cowboy Henk en de Kappende Kapper* echter juist niet. Het leest lekker weg, is hier en daar (maar toch te zelden) goed voor een glimlach, maar voor je het goed en wel hebt dichtgeslagen, ben je het al vergeten. Het is van het soort eenvoud dat al te dicht in de buurt komt van gewoon niks.

SR

*

VIDEO

Het sprookje van ... Het lelijke eendje

Polygram 1997
Bestelnummer 054 654-3
Prijs ƒ19,95 / Bfr.399
(±50 minuten, Alle leeftijden)

Zelden hadden de drie woorden 'Het lelijke eendje' zo veel betekenissen als in het geval van deze tekenfilmproductie. De eerste betekenis is de meest voor de hand liggende: Het is de titel van een befaamd sprookje, die gemakshalve is overgenomen voor deze verfilming van **Hans Christian Andersons** creatie.

De tweede betekenis betreft de typering van de hoofdpersoon van het sprookje, een eendenjong dat qua uiterlijk dermate van zijn leeftijdsgenootjes afwijkt dat hij overal bekend staat als 'het lelijke eendje'. Achteraf blijkt de zielenpoot een fraaie en trotse zwanenprins.

De derde betekenis is het gevolg van de inzet van het dertigtal Russische mond- en voetschilders dat het tekenwerk van deze tekenfilm heeft verzorgd. Zij hebben een heel dorp vol lelijke eendjes weten te kliederen. Het lelijke eendje (in de tweede betekenis) onderscheidt zich enkel van de rest van zijn pleegfamilie door zijn zwarte kleur en zijn iets te dikke hoofd.

De vierde betekenis is ontstaan dankzij de onverlaat bij Polygram die het heeft toegestaan dat deze productie door dit bedrijf verspreid en bewerkt werd. Een beroerd lopend scenario, de armzalige regie en de rampzalige nasynchronisatie maken dat *Het lelijke eendje* inderdaad het lelijke eendje is in het verder acceptabele video-aanbod van Polygram. Een vreemde eend in de bijt dus ...

HW

o

Billy the cat: The movie

Arcade 1998
Bestelnummer 24-40241
Prijs ƒ14,95 / Bfr.299
(±50 minuten, Alle leeftijden)

Eén van de beste nieuwe aanwinsten in het fonds van uitgeverij Dupuis is *Billy the cat*. **Stéphane Colman** heeft er lang over gedaan om tot een eerste album te komen (Billy verscheen voor het eerst in een kort verhaal in 1981 en het eerste album pas in 1990) maar sindsdien mag zijn serie die inmiddels uit vijf delen bestaat zich in een grote populariteit verheugen. Het jongetje dat in een kat is veranderd werd in korte tijd zelfs zó populair dat Dupuis besloot om een serie tekenfilms te gaan produceren met Billy in de hoofdrol.

Die tekenfilms zijn nu ook op de Nederlandse televisie te zien bij de Tros en sinds kort ligt er een koopvideo in de winkel met de wat misleidende titel *Billy the cat: The movie*. Misleidend want de band heeft

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:
**** grote klasse!
*** goed
** redelijk
* slecht
o abominabel

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

geen speelfilmlengte en bestaat uit twee aan elkaar geplakte afleveringen van de serie (de eerste twee?) waarin Billy's geheim wordt verteld.
Billy was een jongetje, een nogal naar jongetje dat er bij voorbeeld van hield om katten te pesten. In het eerste album - *In de huid van een kat* - wordt Billy aangereden door een auto, hij sterft en keert terug op aarde als kat. In zijn nieuwe leven als kat maakt Billy zowel vrienden (meneer Hubert) als vijanden (Valsifer). In latere delen wordt de cast uitgebreid met onder meer de hond Saucijs, de duif meneer Jumbo en Billy's voormalige gezinsleden: zijn vader, moeder en zusje. Vanaf het vierde album woont Billy weer bij dit gezin en is Saucijs zijn voor-

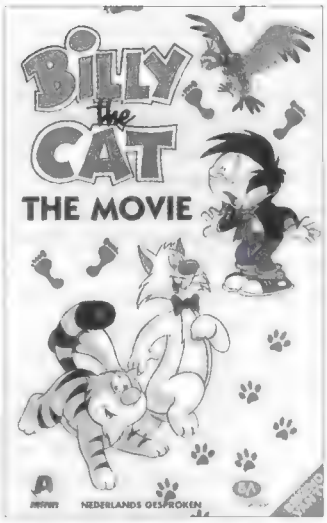

naamste tegenstander. Op de rivaliteit tussen Billy en Saucijs speelt de tekenfilmserie voornamelijk in.
Ik ben vanaf het eerste album een liefhebber van *Billy the cat* geweest, vanwege de goede scenario's van de veelzijdige **Stephen Desberg**, maar vooral ook vanwege Colmans prachtige tekeningen. Zijn platen hebben een sfeer die je nog zelden in stripverhalen aantreft en die meermalen refereren aan Colmans grote voorbeeld **André Franquin**.
Dat veel van de schoonheid van de tekeningen verloren gaat in een tekenfilmversie van *Billy the cat* is onvermijdelijk. Sommige personages komen goed over, anderen stellen teleur zoals Valsifer, die in de tekenfilm Lucifer heet en veel minder eng is dan in de strip. Ongetwijfeld is dit bewust gedaan om de tekenfilmserie aanvaardbaar te maken voor (de ouders van) jonge kijkers. Meer moeite heb ik met een ingreep in het verhaal die ongetwijfeld om de zelfde reden heeft plaatsgevonden. Billy is namelijk wel een jongetje geweest, zoals we aan het begin van de film zien, maar hij gaat niet dood. In plaats hiervan wordt hij betoverd door de tovenaar Ali Kazam, van wie hij de kat pest, en verandert in een kat.
Billy the cat: The movie is een heel aanvaardbaar product, de animatie is goed, er zit vaart en humor in, maar wat ontbreekt is het gevoel, het sentiment dat voor mij de serie *Billy the cat* als strip zo aantrekkelijk maakt. Ongetwijfeld zal de eigenlijke doelgroep van deze tekenfilm daar minder moeite mee hebben.

HP

**

EN VERDER ...

– ***Atlantis 1: De sheb*** *(Froideval/Angleraud, Arboris). Apocalyptische hightech fantasy met een knap en fantasievol verhaal. Jammergenoeg bevat het zoveel onzin dat het bijna onmogelijk is om al die toestanden serieus te nemen. ** (HW)*

– ***De Babysitters 2: Slaap, kindje, slaap ...*** *(Valda/Godard, Dupuis). Draait om de vaak bizarre belevenissen van babysitters die via een oppascentrale ingehuurd kunnen worden. De strip is leuker dan je in eerste instantie zou denken. Vooral jonge ouders zullen een glimlach niet kunnen onderdrukken. ** (RS)*

– ***Bob Morane 33: De wraak van de Gele Schaduw*** *(Coria/Vernes, Lombard). Voorspelbaarheid troef in deze getekende B-film: Morane sterft, maar de lezer weet al precies hoe de held in het volgende deel zal overleven. * (JM)*

– ***Fokke & Sukke 2: Zien het echt niet*** *(Reid/Geleijnse/Van Tol, De Harmonie). Genadeloos grappige cartoons van twee spotvogels die het verdienen om een héél grote hype te worden. Neuken? *** (JM)*

– ***Handleiding voor de 21e eeuw. Een andere kijk op het derde millennium*** *(De Ley/De Kort, Van Holkema & Warendorf). Piepklein cadeauboekje met spreuken over de eeuwwisseling, verzameld door Gerd de Ley. Hein de Kort maakte er tien cartoons bij. Niet millennium-proof. * (JM)*

– ***De fantastische avonturen van Isabelle Avondrood 8: Het geheim der diepten*** *(Tardi, Casterman). Werkelijk te fantastisch dit keer. Haal je Isabelle monster-afleveringen maar tevoorschijn om dit verhaal te kunnen volgen, tenzij je een fabelachtig geheugen hebt. In dit album wint het absurdisme het van iedere logica, en zo hoort het ook. ** (AD)*

– ***Kid Paddle 4: Full metal pet*** *(Midam, Dupuis). Het aan computerspelletjes verslaafde ventje is weer uiterst creatief in het treiteren van zijn zusje en het in elkaar knutselen van gruwelijke monsters. Genoeg stof om te lachen dus. ** (HW)*

– ***De klaagzang van de verloren gewesten 4: Kyle of Klanach*** *(Rosinski/Dufaux, Dargaud). Vakkundig gemaakte Thorgal-kloon kan het origineel niet naar de kroon steken. Hoewel Rosinski het bij vier delen wil laten, biedt het open einde nieuwe mogelijkheden. ** (JM)*

– ***Maaike's dagboekje 3*** *(Hartjes, Oog & Blik). In dit grotere dagboekje (op A6-formaat) experimenteert Maaike met afwijkende tekenstijlen en objets trouvés. Centraal staat haar relatie met tekenaar Mark Hendriks. Verder gebeurt er weinig. ** (JM)*

– ***Noortje 10: Noortje blundert voor tien*** *(Klein/Steeman, VNU Tijdschriften). Gebroken haarpunten, niets om aan te trekken en leuke broekpakken ... de populairste strip uit Tina, het stripweekblad voor meisjes, is alweer aan het tiende album toe. Belegen en gedateerde humor en met tekenwerk van een hoog 'jaren zeventig'-gehalte. Desalniettemin voor de doelgroep een must, maar waarom zien de jongens en meisjes in deze jeugdstrip eruit alsof ze minstens 25 jaar zijn? ** (PvC)*

– ***De Rechter 3: Onvolprezen vonnis*** *(Van Muylwijck, Tekenstudio Van Muylwijck). Derde bundel van de krantenstrips van 'De Rechter' met een voorwoord van niemand minder dan Marten Toonder, de 'meest gezaghebbende getuige-deskundige van het stripverhaal in Nederland'. Van Muylwijck is geen groot tekenaar maar weet wel geregeld een glimlach tevoorschijn te roepen met overwegend melige tekstgrapjes. Jammer dat nergens vermeld is wèlke stroken in dit album staan: zijn ze chronologisch achter elkaar gezet of betreft het een selectie? Een bundeling voor de ware fans ... ** (PvC)*

– ***De Smurfen 20: De Wilde Smurf*** *(Peyo, Lombard). Het 40-jarig bestaan van De Smurfen wordt gevierd met de verschijning van het 20e Smurfen-album op scenario van Peyo's zoon Thierry Culliford en Luc Parthoens. Dit album bevat een leuk verteld, goed getimed verhaal met de nodige humor en zal vooral kinderen aanspreken. De Wilde Smurf is een figuurtje dat eerder gebruikt werd in de Hanna/Barbera-tekenfilmreeks en nu zijn debuut maakt als stripfiguur. *** (PvC)*

– ***Troebele begeerten*** *(Loisel/Le Guirec, Oog & Blik). Porno van de tekenaar van 'Peter Pan', aangevuld met pseudo-literair seksgebrabbel van Rose le Guirec. Ruklectuur met misplaatste pretenties. ** (JM)*

– ***Yakari 24: En de spookbeer*** *(Derib/Job, Casterman). Yakari beleeft alweer zijn 24e avontuur en het moet gezegd: dit is één van de charmantste jeugdstrips die er momenteel zijn. Een leuk verhaal, prachtig inktwerk en stukken opwindender dan dat andere suffe stripindiaantje. *** (PvC)*

Uitslag van de 3 x 7 = 21-prijsvraag uit Stripschrift 314

De 3 complete series van 7 Charly-albums van uitgeverij Dupuis zijn gewonnen door de volgende inzenders:
Fons van Erp *(Terheyden),* ***Bart Hofman*** *(Bussum) en* ***Joop Reichenfeld*** *('s-Hertogenbosch)*
Gefeliciteerd allemaal!

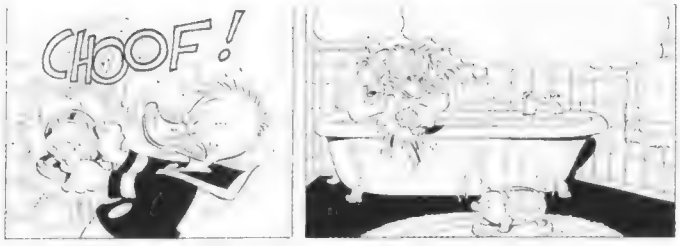

Jippes tekent Barks

Daan Jippes vond in zijn drukke agenda weer tijd om voor de Nederlandse *Donald Duck* een aantal **Carl Barks**-scenario's te tekenen. Zijn laatste verhaal op scenario van Barks was *Officer for A Day* en verscheen in *Donald Duck 9711*. Het eerste resultaat van Jippes' zwierige tekenpen is *A Day in a Duck's Life*. Ook een verhaal van De Jonge Woudlopers - *The Phantom Joker* - uit 1973 lag tijdens De Stripdagen in Breda op Jippes' tekentafel. Andere verhalen staan - onder voorbehoud - op de planning. Een goede reden om het weekblad weer eens in de gaten te houden.

PvC

Kinderziektes troef bij S-Press Festival

Het eerste S-Press Festival, op zaterdag 14 november jongstleden in Groningen, was een gezellig evenement vol kinderziektes. Allereerst was er de openingstijd die aanvankelijk verkeerd werd gecommuniceerd, zodat een enkeling al om tien uur voor een gesloten Huize Maas stond. Vervolgens was er de striplezing van mede-organisator **Reinder Dijkhuis** in de Openbare Bibliotheek, die samenviel met de officiële festivalopening in Huize Maas en dus nauwelijks toeschouwers trok. Daarna volgden nog een forumdiscussie zonder microfoons en een veiling zonder bieders. Ondanks deze kinderziektes had de organisatie weinig reden tot klagen.

Iedere bezoeker ontving gratis het stripboekje *S-Press Comix*, met werk van vijftien vooraanstaande smallpressstripmakers uit Nederland en België. Het leek alsof meer tekenaars dan lezers op het festival waren afgekomen. België werd vertegenwoordigd door de ambitieuze *Beeldstorm*-redactie. In het middelpunt van de belangstelling stond de paarsharige **Barbara Stok**, wier bundel *Barbaraal tot op het bot* zojuist was verschenen bij de literaire uitgever Nijgh & Van Ditmar. Later op de middag verschoof de aandacht naar *Zone 5300*, dat gelauwerd werd met de Stripmuseumprijs. Deze prijs werd op theatrale wijze uitgereikt door Stripmuseum-directeur **Bert Smit**, bijgestaan door middeleeuwse herauten. De overige genomineerden waren *Eiland*, *Gr'nn* en **Maaike Hartjes**. Aan de Stripmuseumprijs is een geldbedrag van *f*10.000 (±Bfr. 200.000) verbonden, waarvoor de laureaat in samenspraak met het Groninger Stripmuseum een bestemming kiest. 'Het is niet erg origineel om met een dubbeldik feestnummer te komen, dus kiezen we liever voor iets anders. In januari gaan we met het Stripmuseum om de tafel zitten', aldus **Ingrid Huysman** van *Zone 5300*.

Aangezien veel tekenaars en bezoekers na afloop van het festival spoorslags naar huis gingen, trok de aansluitende Stripnacht in Vera aanmerkelijk minder strippubliek. Zij die toch de moeite namen, kregen een echt stripprogramma voorgeschoteld met het gezelschap *Fin d'Espoir* (de Belgische tekenaars **Nix**, **Foob** en **Bart Schoofs**), de rockband *Zoppo* (met de Nederlandse tekenaar **Yuri Landman**) en de *Eefje Wentelteefje Road Show*. Als het aan de organisatie ligt, krijgt het S-Press Festival een vervolg in 2000.

JM

Tip voor struikrovers

Er was een tijd dat de beloning voor de beroemdste struikrover der lage landen - **Gilles de Geus** - 1 pond tomaten was. Maar Gilles is anno 1999 plotseling 10 ruggen waard.

Columnist **Ben Bits** had al de primeur van het Kolk & De Wit-project in de vorige *Stripschrift*. Uitgeverij Silvester in Den Bosch ontwikkelde samen met de auteurs van *Gilles de Geus* het zogenaamde 'Mecenas-project) waarbij 47 'mecenassen'" dienst

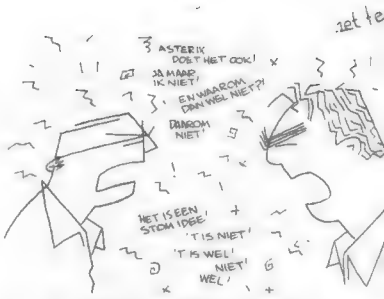

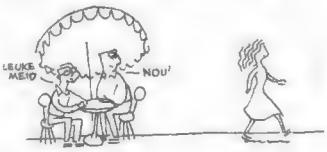

doen als geldschieter voor het in september 1999 te verschijnen achtste album *De Zeven Provinciën*. Eind december hadden zich al 34 mecenassen aangemeld via het 'mond-tot-mond'-circuit, die elk vier maal *f*250 (±Bfr.5000) doneerden. Deze vermogende gelukkigen ontvangen een originele pagina uit het verhaal, een uitgave op groot formaat en een driemaandelijkse, gesigneerde nieuwsbrief (de 'Mecenas-krant') waarin de vorderingen van het verhaal worden vermeld inclusief schetsen en voorproefjes. De minder gefortuneerden onder ons zullen zich moeten behelpen met een klein, slap kaftje dat ook gewoon zal verschijnen.

Hanco Kolk is begin januari begonnen met het tekenwerk van Gilles, nadat hij het langverwachte *Meccano 3* half december afrondde.

PvC

Tekenaars tegen bonthandel

Met het ontwerp van een T-shirt steunen veertien tekenaars de Stichting Bont voor Dieren in haar strijd tegen de bonthandel. De T-shirtcampagne, onder het motto 'Einde eeuw, einde

ERPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD
HART VER WAR MEND
GESPECIALISEERD IN US COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS
INKOOP EN VERKOOP
ROTTERDAM

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN
KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

bont!', moet het publiek er mede op wijzen dat Nederland één van de grootste (nerts)bontfokkers ter wereld is. Wie een T-shirt aanschaft, kan fungeren als 'moving billboard' en draagt zo de boodschap van de stichting uit. De opbrengst van de T-shirtverkoop komt ten goede aan andere campagnes van de Bont voor Dieren. Betrokken tekenaars zijn onder andere **Jan Kruis**, **Peter Pontiac**, **Gummbah**, **Len Munnik**, **Fiep Westendorp** en **Berend Vonk**. Allemaal werkten zij belangeloos mee.

Info: Bont voor Dieren, Postbus 51353, 1007 EJ Amsterdam. Telefoon (+31)(0)20-6766600.

JM

Einde eeuw, einde bont!
BONT VOOR KOEIEN
Onder het motto 'bont is bij de beesten af' ontwierpen 14 beroemde kunstenaars de einde eeuw, einde bont-collectie van zeefdrukken op T-shirts voor Bont voor Dieren.
Elk shirt kost maar f 30,-. Bel, schrijf of E-mail voor de gratis bestelcatalogus
BONT VOOR DIEREN
Bont voor Dieren Postbus 51353 1007 EJ Amsterdam
Telefoon (020) 6766600 E-mail: info@bontvoordieren.nl

Striplinks op het internet

Het aantal Nederlandse sites met stripnieuwtjes groeit maar door. Op *home.wxs.nl/~ivo.ketelaar* bevindt zich de 'surfsite over strips en comics'. Geen redactionele inhoud, maar een verzameling van ruim 200 links van internetsites die met strips hebben te maken: uitgeverijen, stripmakers, stripfiguren, tijdschriften enzovoort. Een aanrader voor iedereen die het eindeloze gezoek in searchengines met 218.998 hits voor het trefwoord 'tintin' zat is.

PvC

Tekenaars ontwerpen euro

Verzekeraar Nationale-Nederlanden heeft voor verzekeringsadviseurs de publicatie *De voordelen en de achterkanten van de euro. De euro en uw bedrijf* uitgebracht. In dit handig boekje staat allerlei informatie over de invoering van de euro. Om het nuttige

Peter de Smet

met het aangename te combineren heeft Nationale-Nederlanden aan een aantal tekenaars gevraagd om de achterkant van de euro-munt te ontwerpen. De voorzijde van de munt staat vast, maar het Europees Parlement heeft besloten dat ieder land zelf de achterkant van de euro mag bepalen. De resultaten van de tekenaars zijn als illustratie opgenomen in het Euroboekje. Eén ervan hebben we hier afgedrukt. Meegedaan hebben: **Theo van den Boogaard**, **Toon van Driel**, **Jeroen Henneman**, **Wim H. Hoogendijk**, **Tom Janssen**, **Hein de Kort**, **Peter de Smet**, **Joost Swarte**, **Stefan Verwey**, **Leendert Jan Vis** en **Bert Witte**.

RS

Captain Euro

Het Britse communicatiebureau Twelve Stars Communications doet ook een duit in het euro-zakje. Zij heeft Captain Euro geschapen, een stripkarakter dat het euro-scepticisme moet bevechten. Het is een superheld die in een toekomstige wereld de, volgens het bureau, toenemende onverschilligheid tegenover de Europese Unie moet tegengaan en de idealen van de Europese samenwerking nieuw

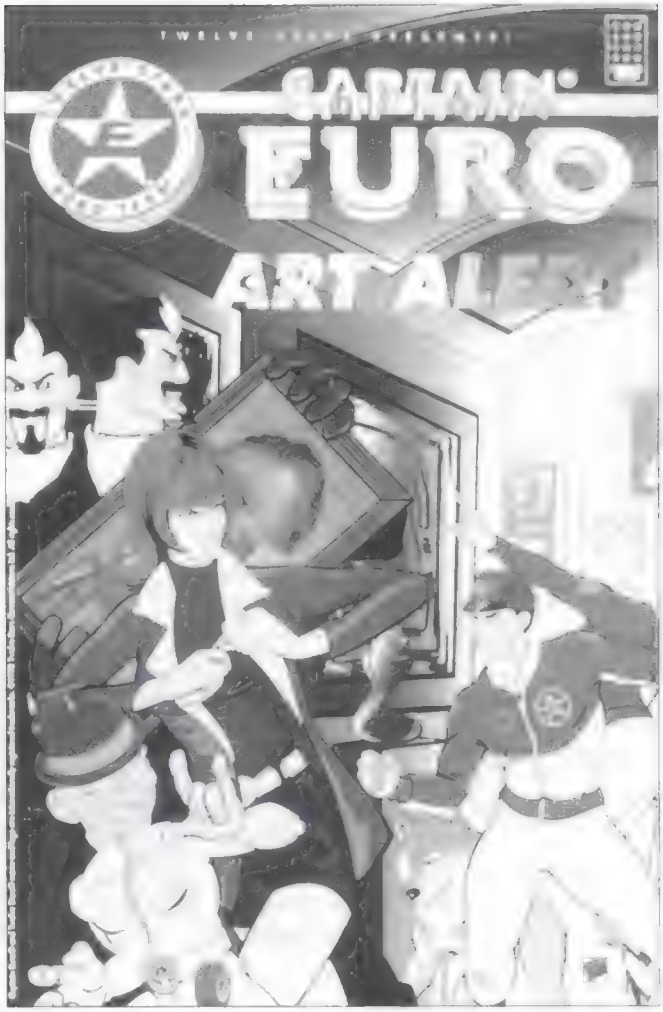

© TWELVE STARS

leven in moet blazen. Captain Euro's belangrijkste wapen is overtuigingskracht: hij slaat er niet op los, maar gebruikt zijn intelligentie en diplomatieke vaardigheden. De kapitein wordt bijgestaan door zijn gezellin Europa en hun hond Lupo. Aartsvijand is Dr.D. Vider (Dr.V.E.R. Deler) die met zijn bandietenclub 'verdeel en heers' wil spelen in Europa.

Captain Euro beleeft zijn avonturen op het Internet: het is een elektronische strip die te zien is op de webpagina: *http://www.captain-euro.com*. Daar is ook serieuzere informatie te vinden over Europa, inclusief de onvermijdelijke uitleg over de euro-munt. De strip is vooral gericht op jongeren.

Twelve Stars, dat de EU al jaren adviseert en over Europa praat in termen van het 'herpositioneren van het product', financiert het project vooralsnog zelf. Het doel van de campagne is Captain Euro te laten uitgroeien tot de mascotte van Europa, met alle commerciële aantrekkelijkheden vandien. Een fikse tegenvaller is dan ook de kritiek dat het product een stereotiep en racistisch tintje heeft. Het meest vergaand daarin is het anti-fascistische blad *Searchlight*, dat in opdracht van de zakenkrant *Wallstreet Journal* de strip onderzocht. *De Volkskrant* meldde hierover dat dit blad Captain Euro typeert als een blanke man in uniform met een petje op dat het meest lijkt op het hoofddeksel van een Japanse kampcommandant. Alle goeden in de strip zijn blank, waarbij de vrouwen erg onderdanig zijn. Alleen een op **Stevie Wonder** lijkende blinde computernerd heeft allochtone trekjes. Daarentegen zijn bijna alle boeven in het verhaal donker van uiterlijk. De Arabisch ogende tweeling Gastor en Pollux is het kwaadaardigst. De enige blanke is Ninot: geen macho zoals de kapitein, maar een kale dwerg die het goed doet als menselijke kanonskogel.

RS

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

OORDIJK & STRUIKSMA

VERKOOP BIJ EXECUTIE

Op ***12 februari 1999 vanaf 13.00 uur*** zal ten laste van S.J. de Jong, wonende te Franeker,Tzummerweg 18, tegen opbod, zonder opgeld, tegen constante betaling worden verkocht:

diverse antiquarische stripboeken waaronder Illustrated Classics, Tarzan, Suske & Wiske, Robert & Bertrand, Falk, Wereld in beelden, Biggles, Sjors, De rode ridder, diverse ordners, kratten en kisten.

De zaken worden voetstoots verkocht in de staat waarin deze zich bevinden, door koper gezien of niet gezien.

Bezichtiging vanaf 15 minuten voor de verkoop.
De verkoop zal gehouden worden op het adres Zuidvliet 620-622 te Leeuwarden.

Belangstellenden wordt verzocht contact met ons kantoor op te nemen. Een lijst van de te verkopen strips is op aanvraag beschikbaar.

Oordijk & Struiksma Gerechtsdeurwaarders

Kantooradres: Zuidvliet 620-622 8921 EZ Leeuwarden
Postadres: Postbus 1216 8900 CE Leeuwarden
Tel: 058-2121220 Fax: 058-2129495

Frambozenijsoorlog

Ook de Europese Commissie laat zich niet onbetuigd op het gebied van de euro-voorlichting. Speciaal voor jongeren van tien jaar en ouder heeft ze een stripverhaal laten maken waarin op speelse wijze de voordelen van Europese samenwerking worden uitgelegd (nadelen zijn er kennelijk niet). Tevens is er informatie over de Europese Unie in opgenomen. De strip heet *De Frambozenijsoorlog* en verhaalt over de drie hoofdfiguren Christien, Max en Paul die via de elektronische snelweg naar het verleden worden geflitst. Het trio belandt in de zeventiende eeuw, alwaar het begrip 'open grenzen' totaal onbekend is. Het land, waarin ze gevangen worden genomen, maakt frambozenijs en voert al jaren een oorlog met het buurland dat de krokante hoorntjes produceert. Ieder zomer proberen ze elkaars recept te stelen. De koning denkt in eerste instantie dat de drie hoofdpersonen spionnen zijn. Maar na een lesje in Europese eenwording te hebben gekregen, geeft hij een groot feest ter ere van zijn gasten. Met hulp van de plaatselijke tovenaar weten Christien, Max en Paul daarna weer terug te keren naar hun eigen land.
De Frambozenijsoorlog. Een stripverhaal voor jongeren over een vreedzaam Europa zonder grenzen (ISBN 92-828-2338-5, 29 pagina's, kleur, s.k.) is in alle officiële talen van de Europese Unie uitgegeven. Het is een Duitse productie. De strip is bedacht door **Matthias Ripp** en getekend door Atelier Wilinski uit Mainz. Zij hebben de opdracht gekregen van het Bureau voor officiële publicaties der Europese gemeenschappen. Wie geïnteresseerd is in het album, kan een gratis exemplaar schriftelijk (per brief of fax) aanvragen bij: Europese Commissie, Vertegenwoordiging in Nederland, Korte Vijverberg 5, 2513 AB Den Haag, fax (+31)(0)70-3600266.

RS

Leidse Stripdag

Op zondag 7 maart wordt de Leidse Stripdag voor de veertiende keer gehouden. Aanwezige tekenaars zijn **Alex Turk**, **Jesse van Muylwijck** en **Marq van Broekhoven**. Van Van Broekhoven en scenarist **Anton Damen** brengt de Leidse Stripshop die dag een eerste album uit van *De collectioneur*, huisstrip van *Zozolala*. Uiteraard wordt er ook dit jaar een Leids Peipie aangeboden. Het etiket van dit gelimiteerde flesje bier (150 stuks) is ontworpen door **Lian Ong**, die zich liet inspireren door haar eigen strip *Horizon*. De Leidse Stripdag wordt in en rond de Centrale Bibliotheek van Leiden (Nieuwstraat 4) gehouden en is gratis toegankelijk van 11 tot 16 uur.
Info: Leidse Stripshop, Aalmarkt 4, 2311 EC Leiden. Telefoon/fax: (+31)(0)71-5121802.

JM

Oeps!

Door een communicatief probleem werd in *Stripschrift 314* ten onrechte niet vermeld dat de vertaling van het interview met **Philippe Geluck** is verzorgd door onze vaste medewerker **Hans Moors**.

De redactie

Beeldstorm

Met veel bravoure heeft het stripblad *Beeldstorm* zich het afgelopen jaar gepresenteerd als de Vlaamse tegenvoeter van *Zone 5300* en *Incognito*. Niet ten onrechte, want het tijdschrift oogt professioneel en kan bogen op een breed assortiment getalenteerde tekenaars. Was *Beeldstorm 4* al een uitgebalanceerd nummer, met de vijfde uitgave weet de redactie het hoge kwaliteitspeil te consolideren.
Wat meteen opvalt aan *Beeldstorm 5* is de experimenteerdrift van veel auteurs: **Mark** en **Mong** nemen de lezer letterlijk aan de hand het nummer binnen, **Myriam Kalaï** vertelt een verhaal in schijnbaar onafhankelijke schetsen, **David** tekent droomsequenties in gedetailleerde potloodtekeningen en **Bert Lezy** visualiseert een delirium

Flitsen

De Stripdagen Breda zijn dood. In 1999 zal het festival van Het Stripschap plaatsvinden in De Brabanthallen van 's-Hertogenbosch. Een mooie gelegenheid voor de organisatie om eens kritisch te kijken naar alle ingrediënten? ★ Tijdens de Eisner Awards 1998 zijn vier stripmakers opgenomen in de bijbehorende Hall of Fame: Neal Adams, Archie Goodwin, Joe Kubert **en** Jean 'Moebius' Giraud. ★ Art Spiegelman **treft voorbereidingen voor de oprichting van** *Raw Junior*, **een kinderversie van zijn ooit zo toonaangevende striptijdschrift** *Raw*. **Behalve stripmakers zouden ook kinderboekillustratoren mee gaan werken aan dit nieuwe kwartaalblad. ★** *Women's Comic World* **is een expositie die tot en met 23 april 1998 te zien is in Galerie Slaphanger, Rozener Manzstraat 67 in Rotterdam. Er zal werk te zien zijn van vrouwelijke stripauteurs zoals** Maaike Hartjes, Barbara Stok, Agnes Roothaan, Mieke Lamiroy, Anja Ranja, Femke van Heerikhuizen, Farida Laan **en** Ursula Fürst. **Van de expositie zal een catalogus worden uitgebracht, waarin ook aandacht wordt besteed aan de eerste gepubliceerde illustraties van vrouwelijke tekenaars in Amerikaanse bladen. Voor meer info: (+31)(0)10-4769453. ★ Uitgeverij Boumaar wil in het voorjaar een herdruk uitbrengen van** *Daan Durf*. **Deze ruimtevaartpiloot - een creatie van** Frank Hampson **- beleefde in de jaren vijftig zijn avonturen in het Engelse weekblad** *The Eagle* **en de Nederlandse variant** *De Arend*. ★ Herman van Veen **werkt aan een nieuwe speelfilm, getiteld** *Nachtvlinder*. **Het wordt Van Veens tweede film: in 1979 (!) debuteerde hij als regisseur met** *Uit elkaar*. *Nachtvlinder* **speelt zich af in de middeleeuwen. Van Veen draagt de film op aan** Hans G. Kresse, **de schepper van** *Eric de Noorman*. **Hij groeide op met deze strip, net als met** *Kick Wilstra* **en** *Kapitein Rob*. ★ **Japan heeft vijf** Dick Bruna**-zegels uitgebracht. De serie gaat over het (leren) schrijven van brieven. Bruna liet internationaal nog meer van zich horen:** *Nijntje Pluis* **komt weer uit in de Verenigde Staten. In de jaren zeventig mislukte het debuut van**

aan de hand van zware arceerlijnen. De meeste strips moeten het meer van de grafiek hebben dan van het verhaal. Gelukkig zijn er ook nog auteurs die een duidelijk scenario als uitgangspunt nemen: **Kim Duchateau** met de grappige sf-strip *Cantarella*, **Lode Devroe** met een verhaal over een ufoloog, **Reinder Dijkhuis** met een hervertelling van het scheppingsverhaal en **Matthias** met een verhaal over een onooglijk pubertje. De meest geslaagde combinatie van tekst en beeld is het thriller-verhaal *Hollywood* van **Maarten**.

Mong, hoofdredacteur van *Beeldstorm*,

betreurt dat er in Vlaanderen nauwelijks ruimte is voor eigenzinnig striptalent. 'De goede tekenaars uit de jaren tachtig zitten nu handjes en voetjes te tekenen in de studio's Vandersteen en Nero. Zo'n man als **Marc Sleen** zou gewoon het lef moeten hebben om te zeggen: 'Ik stop met *Nero*, want het is goed geweest.' Er is een nieuwe generatie striptekenaars, pakweg tussen de twintig en dertig jaar oud, die in België alleen bij ons aan de bak kan. Wij willen dat small-press de plaats inneemt van de doorsnee Vlaamse strips', aldus Mong. De naambekendheid van *Beeldstorm* is momenteel groeiende, ook in Nederland. Gezien het huidige nummer is dat niet meer dan terecht.

Info: Heilig-Sacramentstraat 3, 9000 Gent, België. E-mail: *beeldstorm@forpresident.com*.

JM

Disney of DreamWorks?

DreamWorks is geen Disney. En *The Prince of Egypt* is geen Disney-film. Geen enkele gelegenheid laat DreamWorks-producent **Jeffrey Katzenberg** onbenut om deze feiten te benadrukken. Het is dan ook opmerkelijk dat DreamWorks met dagbladadvertenties schijnbaar moedwillig de indruk wekt dat *The Prince of Egypt* afkomstig is uit de stal van Disney. De marketingmachine van DreamWorks heeft namelijk het volgende citaat opgenomen uit een filmrecensie van *NRC Handelsblad*: 'Een lange tekenfilm van het niveau dat Disney sinds *The Lion King* niet meer heeft gehaald.' Uit deze ambigue zin zou de onwetende tekenfilmliefhebber kunnen concluderen dat *The Prince of Egypt* een nieuwe Disney-film is. Als dan ook nog het logo van DreamWorks blijkt te zijn weggemoffeld in een hoekje van de advertentie, ontstaat sterk de indruk dat DreamWorks de naam Disney voor haar karretje spant. Deze misleidende reclame staat in schril contrast met de uitspraken van Katzenberg.

JM

"EEN BEWONDERENSWAARDIGE PRESTATIE:
EEN LANGE TEKENFILM VAN HET NIVEAU DAT DISNEY SINDS
THE LION KING NIET MEER HEEFT GEHAALD."
NRC HANDELSBLAD
DE PRINS VAN EGYPTE
NU OVERAL IN NEDERLAND IN DE BIOSCOOP IN DE ORIGINELE EN NEDERLANDSE VERSIE

Le dernier neurone

Franse small-presstekenaars kunnen hun ei kwijt in het verzorgd uitgegeven tijdschrift *Le dernier neurone*. Omslag in kleur, goed gedrukt binnenwerk, 76 pagina's, nagenoeg geen redactioneel geneuzel ... het ziet er allemaal uitstekend uit. De meeste

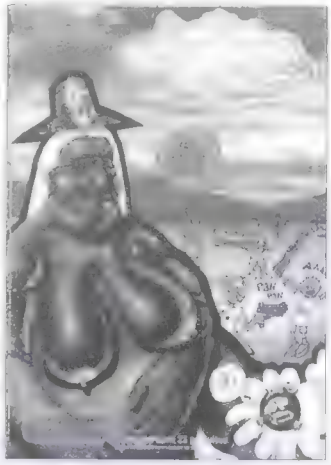

strips in het nummer van november '98 zijn karikaturaal en hebben een licht absurdistische inslag. Het blad wordt grotendeels volgetekend door **Pipéro**, **Quentin** (allebei redacteur), **Perrot** en **Alf**.

Info: MBE 155, 33 Avenue Jules Cantini, 13006 Marseille, Frankrijk.

JM

Hou het Haags

Het waren typisch Haagse taferelen toen op woensdag 4 november 1998 in het Haagse Volksbuurtmuseum, gelegen midden in de Schilderswijk aan de Hobbemastraat, het eerste exemplaar van *Ut groen-geile boekie* werd gepresenteerd aan burgemeester **Wim Deetman**. Daarmee is het Haags eindelijk tot officiële taal verheven. Al enkele decennia lang doet het Haags het goed in den lande. Als eerste waren er de Cliché-mannetjes van **Van Kooten en De Bie**, **Paul van Vliet**, de evergreen *O, o, De Haag* en de vermaarde Tegenpartij. En sinds een aantal jaar is er natuurlijk *Haagse Harry*.

Waar het succes van Haagse Harry vandaan komt weet eigenlijk niemand. Is het nu de persoon van Harry die de mensen aanspreekt, of is het het Haags dat hij spreekt. Een kip-of-het-eisituatie. Feit is wel dat dankzij Harry heel Nederland zich op het Haags heeft gestort en je van Groningen tot aan Maastricht de meest onmogelijke varianten van het Haags kunt horen spreken.

Begin 1998 organiseerde de Haagse cabaretier **Sjaak Bral** een Haags dictee waaraan vooraanstaande burgers uit de Hofstad deelnamen. Bij het nakijken bleek al heel snel dat Haags spreken en Haags schrijven twee volkomen andere dingen zijn. Reden dus, zo bedacht Bral, om voor eens en voor altijd de spellingsregels van het Haags vast te leggen. Hij vond al snel medestanders in de personen van **Marnix Rueb** (geestelijk vader van Haagse Harry) en zijn broer **R.J. Rueb**.

Nijntje op het Amerikaanse toneel. De introductie van Miffy, want zo heet Nijntje in het Amerikaans, wordt nu grootser aangepakt. ★ Euro Disney boekte in het eind september afgelopen boekjaar een omzet van 5,89 miljard franc en een winst van 290 miljoen franc. Dat is een groei in vergelijking met het boekjaar daarvoor (omzet: 5,48 miljard franc; winst: 217 miljoen franc). Het aantal bezoekers daalde echter wel, zij het licht: van 12,57 miljoen tot 12,51 miljoen. ★ In Parijs is een originele tekening in Chinese inkt, die Hergé **voor** *De Blauwe Lotus* **maakte, voor bijna vijftigduizend gulden geveild. De tekening toont Jansen en Jansens in Chinese kleding. De totale opbrengst van deze door veilinghuis Drouot georganiseerde** *Kuifje*-**veiling was ruim zevenhonderdduizend gulden. Wellicht hebben de Franse parlementsleden ook een stuk bemachtigd. De Assemblee kent namelijk een heuse** *Kuifje*-**club met zo'n zestig leden. Die heeft het initiatief genomen om een debat te organiseren over de vraag of Kuifje politiek gezien links of rechts staat. ★ Uitgeverij Fantagraphics gaat het werk van** Charles Burns **herdrukken. Het eerste hardcover-album, dat op stapel staat, is** *El Borbah*. **★ Afgelopen december stond in de kranten een 2-pagina grote advertentie van Stichting Varkens in Nood tegen de intensieve varkenshouderij. Ondertekend door vele duizenden sympathisanten, waaronder de auteurs** Marten Toonder **en** Peter van Straaten. **★ De Brits-Nederlandse animatiefilm** *T.R.A.N.S.I.T.* **van regisseur** Piet Kroon **heeft de prijs van de filmcritici in Los Angeles gewonnen. De film heeft al zo'n zeven prijzen in de wacht gesleept.** *T.R.A.N.S.I.T.* **is een liefdesgeschiedenis in zeven episodes. ★ In zijn woonplaats Tollembeek laat** Urbanus **een standbeeld oprichten van zijn eigen stripdubbelganger, zo meldt** *de Volkskrant*. **De Belgische komiek ontkent dat het beeld enorme proporties zal aannemen. 'Op de lange duur dachten ze dat hier een gigantische kolos zou neergepoot worden. Het madammeke van het fritkot begon al schrik te krijgen dat indien het kantelde, het op haar fritkot zou terechtkomen. Het zal maar 1,2 meter groot zijn en geenszins opdringerig', aldus Urbanus.**

In de daaropvolgende maanden schreven de heren druk aan hun spellingsboekje dat zoals gezegd op 4 november werd gepresenteerd. Eigenlijk is het boekje meer dan alleen maar een spellingsgids. Het is een cursus Haags, compleet met uitspraakoefeningen. Daarnaast bevat het een verklarende woordenlijst, een lijst van veel gebezigde uitspraken en gezegden ('Hè is an de vekeâhde kant vannut gras gaan legge', 'Die hep spulle, die zèn al heil lang âhd, zeg maah antiek') en er zijn een aantal oefeningen opgenomen. Met name de woordenlijst en de uitspraken en gezegden zijn erg leuk. En daar ligt de meerwaarde van *Ut groen-geile boekie*. Waar gewone taal- en letterkundeboeken saai zijn, valt er in het *Ut groen-geile boekie* veel te lachen.

Niet alleen om het soms wel erg creatieve Haags van het trio Bral-Rueb, maar zeker ook om de cartoons van Haagse Harry. Vooral de cartoon over de 'lul-de-behanger' geeft een geheel nieuwe kijk op deze uitdrukking.

De eerste druk van 15.000 exemplaren was overigens in no-time uitverkocht en een nieuwe druk ligt ondertussen al in de winkels.

RvdN

Blitz-fonds terug bij Matton

De Gentse uitgever Geknipt Papier stopt met het uitgeven van het Blitz-fonds. Uitgeverij Talent neemt de rechten op de lopende series over. Daarmee komt het fonds opmerkelijk genoeg opnieuw in handen van **Ronnie Matton**, eigenaar van Talent, die Blitz in 1987 oprichtte. Matton gaf onder deze naam strips uit als *Peter Pan*, *Aquablue*, *Pacush Blues* en *Het kristallen zwaard*.

In 1990 nam drukkerij Oranje het zakelijk stroefdraaiende Blitz in afgeslankte vorm over. Maar succes bleef opnieuw uit, waarna Oranje het fonds in 1995 verkocht aan distributeur Geknipt Papier, gelieerd aan de Gentse stripwinkel De Schaar. Die reorganiseerde het aanbod en kwam ook met nieuwe fantasy-strips als *Finkel*, *Xoco*, *De lichten van de Amalou* en *Het narrenschip*.

Volgens de Vlaamse stripkrant *Het Besloten Land* ondervond Geknipt Papier echter teveel concurrentie van de door Matton in 1993 opgerichte, in fantasy-strips gespecialiseerde Talent-uitgeverij. Ook Geknipt Papier besloot Blitz van de hand te doen en

AARGH!

Geen commentaar

AD 16-7-'98

CORRECTIES

Prince of Egypt

Op de voorpagina van onze krant van gisteren staat vermeld dat The Prince of Egypt, het verhaal over het leven van Mozes, een Disneyfilm is. Dit is onjuist. The Prince of Egypt is vervaardigd door Dream Works, de studio van Steven Spielberg, wiens eerste grote animatiefilm dit is.

AD 11/12/98

Abeltje wint van Mulan en Mozes

AMSTERDAM - De Nederlnadse verfilming van het boek Abeltje heeft tijdens de kerstdagen de meeste bezoekers getrokken. Ruim 400.000 Nederlanders bezochten Abeltje tot nu toe. De film laat daarmee de animatieproductie Mulan en de Disneytekenfilm Prince of Egypt met Mozes in de hoofdrol ver achter zich.

AD 30/12/98

AANSTORMEND GEWELD

Bitterkomix

WIE? **Anton Kannemeyer** (alias Joe Dog) en **Conrad Botes**, beiden studenten aan de universiteit van Stellenbosch, Zuid-Afrika, begonnen in 1992 met het tijdschrift *Bitterkomix*, waarin ze aanvankelijk enkel hun eigen strips publiceerden.

WELKE TAAL? Afrikaans en Engels. Afrikaans is voor elke Nederlandstalige zonder al te veel moeite te lezen.

HOE ZIET BITTERKOMIX ERUIT? Op het eerste gezicht lijkt *Bitterkomix* op het betere amateurblad uit Europa: een cover met beperkte kleureffecten, A4-formaat, binnenin zwart/witte strips van zeer divers pluimage. In het begin verscheen *Bitterkomix* vrij onregelmatig. De laatste jaren verschijnt het tijdschrift jaarlijks en is het aantal kleuren van de cover gestegen. Het concept van het blad is nauwelijks veranderd. Op een artikel van de beide hoofdauteurs na en een brievenpagina wordt de hele ruimte ingenomen door verbeelde fictie. Het aantal auteurs wisselt. Midden 1998 verscheen nummer acht.

WAT IS ER ZO BIJZONDER AAN? Bij nadere inspectie blijkt het ongewone karakter van *Bitterkomix* duidelijker. De essentie van het tijdschrift bestaat uit een allesomvattende ironie en taboedoorbreking, gekoppeld aan een voorliefde voor vernieuwende grafiek. De ironie heeft bij voorbeeld betrekking op allerlei genres van fictie. Veel verhalen in *Bitterkomix* bevatten knipogen naar bekende verhalen of genres uit de populaire literatuur. Superheldenstrips en fotoromannetjes

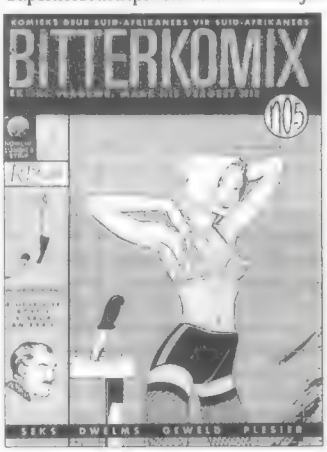

worden geïmiteerd. De ondertitels die het tijdschrift tot en met nummer zeven droeg, lijken ook telkens als knipoog gekozen: 'Vereikende leesstof vir die emosioneel armoedige', 'Pulp vir papkoppies', 'Afrikaners is plesierig'. Sommige nummers hebben een zegel op de cover dat de draak steekt met de censurerende Comics Code Authority in de Verenigde Staten: 'Approved by the Bitterkomix Authority'.

Maar de ironie reikt verder dan de verhouding tot de populaire fictie. Ironie is ook het basisgevoel van de auteurs tegenover de Zuid-Afrikaanse maatschappij van de jaren negentig (en vroeger). Als progressieve blanke Zuid-Afrikanen hebben ze een ambivalente houding ten opzichte van hun land. Die uit zich in talloze satirische

verwijzingen naar de Zuid-Afrikaanse actualiteit, die voor Europese lezers meestal moeilijk te ontdekken zijn, maar gelukkig niet onontbeerlijk zijn om het verhaal te appreciëren. Soms wordt de ironie opzij geschoven, zoals in *Joe Dogs* slotpagina van *Bitterkomix 3* (zie afbeelding), die beter dan welk exposé ook aangeeft hoe schrijnend de identiteitscrisis van een blanke Zuid-Afrikaan kan zijn.

Marcel Ruijters merkte in een recensie in *Zone 5300* al op dat de *Bitterkomix*-auteurs goed begrepen hebben dat ze zich op hun eigen problemen moeten concentreren, niet op die van de zwarte bevolking. Maatschappelijke relevantie is dus geen vieze term voor *Bitterkomix*, maar het adagium 'Praat alleen over dingen waar je verstand van hebt' geldt als een absoluut gebod.

In een maatschappij waarin censuur tot voor kort een grote rol speelde in het culturele landschap, heeft underground nog een betekenis. Het is dan ook niet verwonderlijk dat *Bitterkomix* in de verhalen een essentiële plaats toekent aan seks en in mindere mate ook aan geweld. De Amerikaanse underground heeft duidelijk een inhoudelijke invloed gehad op *Bitterkomix*. Seks en geweld leverden de auteurs vaak problemen op met de nog steeds sluimerende censuur (zie beneden). Beide worden overigens behalve provocatief ook ironiserend gebruikt. Grafische innovaties zijn het directe gevolg van de opleiding in schone kunsten die de meeste auteurs hebben gehad. Daardoor wordt hun manier om strips te maken automatisch beïnvloed door andere kunstvormen. Mede door die algemene achtergrond worden ook narratieve experimenten uitgeprobeerd: geïllustreerde gedichten, gebeden, proza of liedjesteksten.

WAAR ZIT HET TALENT? De twee stichters zijn tegelijk de meest indrukwekkende talenten. Joe Dogs werk

verkocht het eind vorig jaar aan Matton. De cirkel is weer rond, concludeert *Het Besloten Land*. Volgens de krant heeft Matton de toezegging gedaan de lopende Blitz-reeksen te handhaven.

RS

STRIPS IN EIGENBEHEER

Roninja 2

Liefhebbers van het Japanse actiegenre kunnen terecht bij **Andrée Massee**. Hij maakte een fraai vervolg op het eerste boekje en laat daarin zien dat de weg naar het volleerd heldendom niet gaat langs modulair onderwijs en stage. Medewerking was er ook van **Toine Broers** met wie Massee meer samenwerkt, bij voorbeeld in het boekje *Jinx-ed*, waarin Broers laat zien dat ook hij goed met de tekenpen overweg kan. Flitsende actie, horror en een fraaie lay-out kenmerken zijn werk.
Info: Studio a better tomorrow, Pieter Bossenstraat 39, 1718 AR Hoogwoud.

STAPELTJE SECUNDAIR

Sapristi 40

Het herfstnummer van dit Franse fanzine is voor een groot deel gewijd aan **Philippe Berthet**. Behalve een interview biedt *Sapristi* ook een zeer uitgebreide biografie van deze tekenaar. Een andere geïnterviewde is **Michel Plessix**. Het nummer bevat korte strips van Berthet, **Heurteau** en **Buster Bone**. (JM)
Info: BP 173, 76206 Dieppe Cedex, Frankrijk.

Zozolala 102 en 103

Ondanks een prachtige cover van **Daniel Clowes** bevat nummer 102 geen interview met deze talentvolle Amerikaan. Wel een introductie op zijn (grotendeels onvertaalde) werk. Zelf vertaalde *Zozolala* een interview met **Hermann** uit *Vécu*, waarin de Belg uitlegt dat vanaf het elfde *Schemerwoude*-album (*Assunta*) verschillende nazaten van heer Aymar de hoofdrol zullen spelen. Verder interviews met de uit *Zone 5300* bekende

tekenaars **Erik Kriek** en **Jan Grouwstra**.
Voor het sterke nummer 103 tekende **Peter van Dongen** een fraaie voorplaat met steunkleur. Ook het interview met hem is op gesteunkleurde pagina's afgedrukt. Andere interessante bijdragen zijn vraaggesprekken met **Yuri Landman** en **Philippe Adamov**. In de rubriek Acacialaan stelt **Kim Duchateau** zichzelf voor per e-mail. Hou haar in de gaten! (JM)
Info: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven.

Pijnlijk zichtbaar plagiaat, technische tekenblunders, lullige letterfouten, bedoeld of onbedoeld ... we zijn er dol op. Stuur beschrijvingen, liefst met goede (kleur)kopie, naar AARGH! Postbus 84206, 3009 CE Rotterdam.

door GERT MEESTERS

kenmerkt zich door een concrete en directe maatschappelijke relevantie en/of ironie. Zijn tekenstijl is bijzonder flexibel. In *Bitterkomix 8* tekent hij heel even zelfs in de stijl van de voor obsceniteit veroordeelde Amerikaan **Mike Diana**.
Conrad Botes is een meester in de *strip noir*. Inhoudelijk kenmerken zijn strips zich door een donkere, perverse sfeer, die als achtergrond dient voor overtuigende verhalen. Zijn effectief overvloedig gebruik van Oost-Indische inkt geeft zijn stijl een bijzondere kwaliteit.
Ina van Zyl, die op het laatste festival van Haarlem een tentoonstelling deelde met **Lian Ong** en **Dominique Goblet** (van **Frigo**), maakt verstilde *tranches de vie* in houtskool. Andere meldenswaardige auteurs zijn de polyvalente **Lorcan White** en de grafisch interessante **Karlien de Villiers**.
HEEFT HET BITTERKOMIX-CLUBJE NOG ANDERE STRIPS GEPUBLICEERD? Ja. *Gif* was een strip met *Bitterkomix*-mensen die volledig over expliciete seks ging. Het tekenwerk zorgde voor een rel met de universiteit van Stellenbosch, die daarna de publicatie van *Bitterkomix* niet meer steunde. Het boekje (op kleiner formaat) werd ook verboden door de censuur. Het mocht niet meer verkocht worden. Daarop vonden de *Bitterkomix*-creatievelingen een schitterende oplossing: ze gaven het boekje gratis weg en vroegen veel meer verzendkosten!

EN NU PRAKTISCH! *Bitterkomix* is bij de auteurs zelf te krijgen via Posbus 564, Stellenbosch 7599, Zuid-Afrika. In Nederland en België is het gemakkelijker om het tijdschrift door een stripwinkel bij Het Raadsel te laten bestellen.
De auteurs melden alvast dat alleen *Bitterkomix 5, 7 en 8* nog verkrijgbaar zijn. De prijs bedraagt tussen 15 en 17 Rand (*f*6 / Bfr.100, maar als je de strips hier wil kopen, zullen ze duurder uitvallen).

Joe Dog

Kalien de Villiers

Conrad Botes

Fusie en overname

In de vorige aflevering van Stars & Strips werd al vermeld, dat Jim Lee WildStorm aan DC Comics heeft verkocht. Beide partijen weigerden echter nader op de zaak in te gaan, voordat het contract daadwerkelijk was getekend. Op 5 oktober jongstleden was het zover. De handtekeningen zijn gezet en de verkoop van WildStorm is een feit. Nu is ook eindelijk duidelijk geworden, welke gevolgen de verkoop precies gaat hebben voor de voormalige comics van WildStorm en welke rol Jim Lee bij DC gaat vervullen.

WildStorm wordt een apart onderdeel van DC Comics, zonder dat hierbij sprake zal zijn van een integratie. Zoals verwacht, betekent dit dat de comics van WildStorm geen onderdeel gaan uitmaken van de DC-continuïteit. Series als WildCATs, Gen13 en Battle Chasers blijven gewoon op zichzelf staan. De schrijvers en tekenaars die voor WildStorm werken, blijven dat ook in de toekomst doen. Daarnaast bestaat echter wel de mogelijkheid dat ze aan projecten voor DC gaan werken. Jim Lee, de man die in 1992 zijn toenmalige werkgever Marvel Comics verliet om samen met enkele andere populaire tekenaars Image Comics op te richten, blijft als 'editorial director' de eindverantwoordelijke van WildStorm. Bovendien heeft Lee nog een exclusief contract getekend, dat hem voor vijf jaar aan WildStorm en DC bindt. Hoewel het contract onmiddellijk inging, zijn de comics van WildStorm nog tot en met december 1998 bij Image verschenen. Pas in januari 1999 zijn de series definitief naar DC verhuisd.

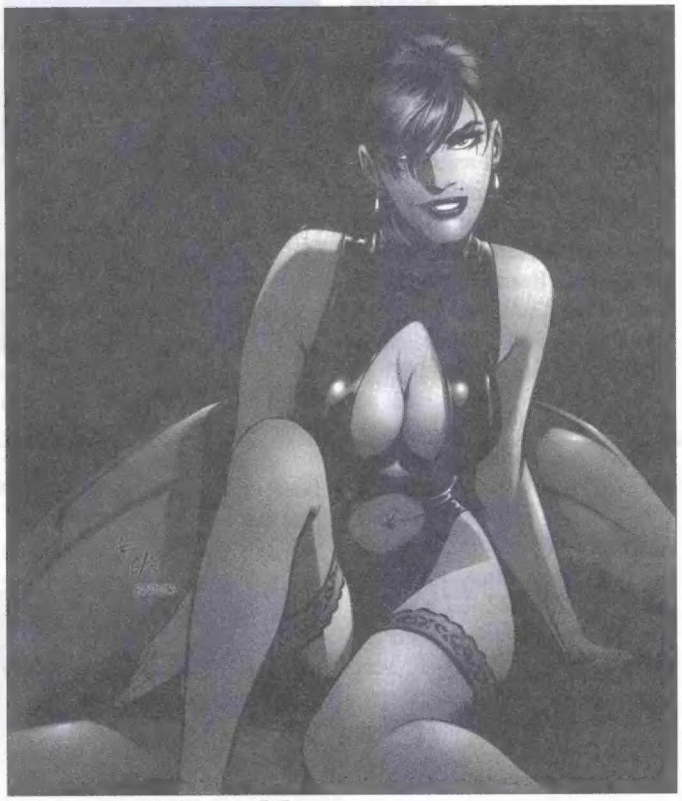

Ook *Gen13* verhuist naar DC.

In dezelfde week dat het contract tussen WildStorm en DC/Warner Bros werd getekend, werden de jongste plannen omtrent Marvel Comics bekend gemaakt. Zoals bekend, is Marvel al enkele maanden lang verwikkeld in allerlei complexe procedures die van deze uitgeverij weer een financieel gezonde onderneming moeten maken. Ongeveer twee jaar geleden balanceerde Marvel op het randje van faillissement, maar aan alle onzekerheid over het voortbestaan van Marvel lijkt nu zo langzamerhand een eind te komen. Op 1 oktober jongstleden is namelijk bekend gemaakt dat Marvel Entertainment Group zal fuseren met Toy Biz Inc. Beide ondernemingen zullen in het vervolg onder de naam Marvel Enterprises Inc. verder gaan.

De fusie gaat gepaard met een omvangrijke financiële regeling voor crediteurs van Marvel, die nog altijd geld van de uitgeverij tegoed hebben. De regeling moet ervoor zorgen dat deze crediteurs van Marvel Entertainment Group uiteindelijk hun geld ook nog op Marvel Enterprises Inc. kunnen verhalen. Hierbij worden converteerbare obligaties, preferente aandelen en warrants ingezet. Je moet zo'n beetje een financieel expert zijn, wil je de precieze inhoud van de regeling kunnen begrijpen, maar duidelijk is in ieder geval wel, dat de fusie niet op miraculeuze wijze in één klap alle problemen oplost. Het zal al met al nog wel enkele maanden duren voordat Marvel volledig is gesaneerd.

Nieuw en nieuw

Gelukkig laten Marvel en DC ook nog op het gebied van comics wat van zich horen. Met name DC pakte in de maanden december en januari flink uit, natuurlijk mede dankzij de aankoop van WildStorm. Zo stond bij DC de maand december '98 geheel in het teken van The Kingdom. De titel van dit grootschalige project is natuurlijk een verwijzing naar Kingdom Come, de populaire mini-serie van enkele jaren geleden. Nu omvat het project een tweedelige mini-serie genaamd The Kingdom en vijf aanvullende specials.

De mini-serie The Kingdom werd geschreven door Mark Waid (de schrijver van Kingdom Come) en het tekenwerk was in handen van

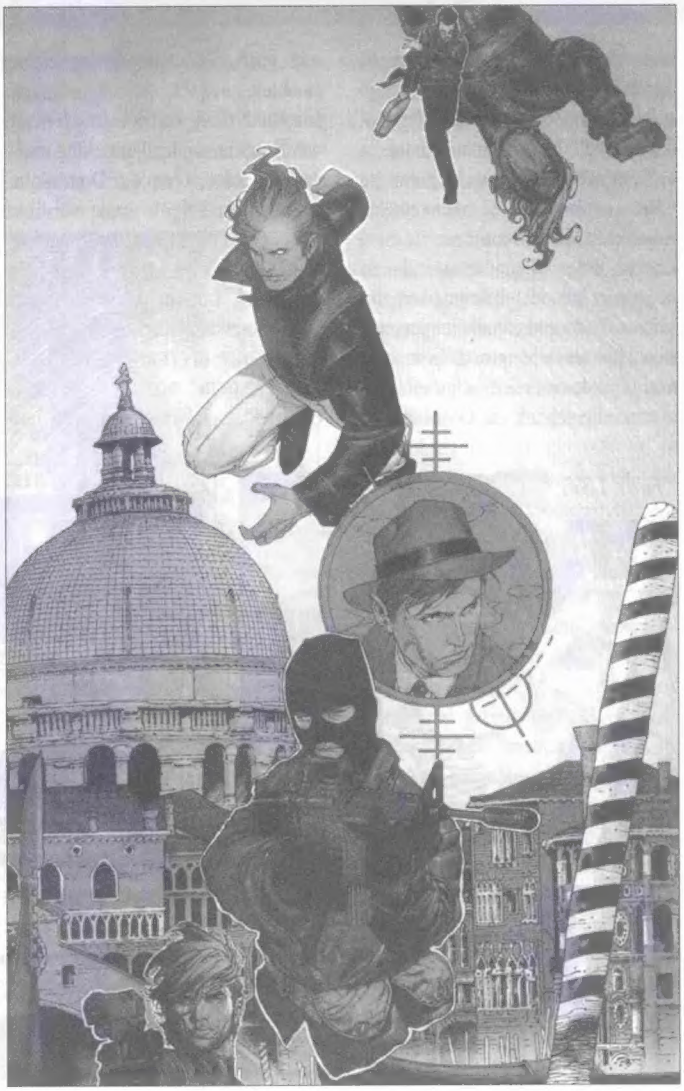

WildCAT verhuist naar DC

Tweede kans voor *WildCATs*

door
OLAV BEEMER

Nieuw bij DC: *Titans*.

Marvels *Earth X* gaat van start

***Doctor Strange* door Tony Harris.**

Scott Morse' *Volcanic Revolver*.

Ariel Olivetti en Mike Zeck (in nummer 1 respectievelijk nummer 2). Het verhaal is min of meer een soort brug tussen Kingdom Come, DC One Million (de mini-serie van enkele maanden geleden) en New Year's Evil: Gog, een special uit 1997. In deze laatste comic wordt Superman in de eenentwintigste eeuw vermoord door de duivelse Gog, terwijl Superman volgens DC One Million in de achthonderddrieënvijftigste eeuw nog gewoon springlevend is. Een beetje liefhebber van sciencefiction zou meteen de oplossing voor deze schijnbare tegenstelling zoeken in de term 'parallelle tijdlijn'. Maar DC wil daar niet aan. In het DC-universum is er slechts één tijdlijn en The Kingdom moet deze paradox derhalve oplossen.

In The Kingdom reist Gog door de tijd om telkens weer Superman van het leven te beroven. De gevolgen van deze daden worden nader uitgewerkt in vijf aanvullende specials. Dit zijn The Kingdom: Nightstar, The Kingdom: Kid Flash, The Kingdom: Offspring, The Kingdom: Planet Krypton en The Kingdom: Son of the Bat. *Mark Waid* is de schrijver van al deze specials, het tekenwerk wordt verzorgd door onder anderen *Barry Kitson* (bekend van JLA: Year One) en *Matt Haley* (onlangs nog de tekenaar van Supergirl and Batgirl). En de prijs valt eigenlijk best mee. De miniserie kost $2.95 per deel, de specials moeten $1.99 per deel opbrengen. Zou DC dan toch eindelijk doorhebben dat een hoge coverprijs lezers afschrikt?

Daarnaast is in januari 1999 het startschot gegeven voor enkele nieuwe series. De serie die de meeste aandacht zal trekken, is WildCATs, de eerste nieuwe comic van WildStorm die bij DC verschijnt. Zou het toeval zijn dat WildCATs zes jaar geleden ook de eerste comic van *Jim Lee* was die bij Image verscheen? *Scott Lobdell* (vroeger schrijver van Uncanny X-Men) verzorgt de tekst, *Travis Charest* (die al eens eerder de tekenaar van WildCATs was) is verantwoordelijk voor de tekeningen. Het is toch jammer dat van zo'n interessante comic dan weer zes verschillende variantcovers moeten verschijnen.

Ook de Titans beleven een herstart in 1999. DC heeft het in het verleden al meerdere malen geprobeerd, van The Teen Titans tot The New Teen Titans, maar telkens werd de serie stopgezet. Nu wordt een nieuwe poging ondernomen en de comic zal deze keer simpelweg Titans heten. De nieuwe serie gaat verder waar de crossover JLA/Titans eindigde en wordt geschreven door *Devin Grayson* (tevens schrijfster van Catwoman) en getekend door *Mark Buckingham* (vroeger onder meer bekend van Batman: Shadow of the Bat). Zou het deze keer wel lukken? DC pakt het in ieder geval groots aan, want in januari verschijnen ook nog Titans Secret Files, The New Teen Titans Archives en een Teen Titans Annual.

De naaste concurrent Marvel Comics brengt in januari eveneens een grootschalig nieuw project op de markt. Het gaat hier om Earth X, een veertiendelige mini-serie die zich dertig jaar in de toekomst van het Marvel-universum afspeelt. *Alex Ross* (eerder verantwoordelijk voor het tekenwerk in Kingdom Come van DC) schrijft de serie en verzorgt de covers, terwijl *John Paul Leon* (hij maakte ooit furore met The Further Adventures of Cyclops and Phoenix) het tekenwerk op zich neemt. De vergelijking met Kingdom Come is makkelijk gemaakt. Maar of Earth X Marvel hetzelfde succes gaat brengen als Kingdom Come DC heeft gebracht, moet nog blijken.

Een andere nieuwe serie bij Marvel is Doctor Strange. Deze serie is onderdeel van het Marvel-Knightsproject, waarbij onder leiding van *Joe Quesada* en *Jimmy Palmiotti* oude superhelden grondig onder handen worden genomen. Nu de vierdelige mini-serie Punisher jongstleden december is afgelopen, wordt het gat door Doctor Strange opgevuld. Het opvallende aan deze nieuwe vierdelige mini-serie is de naam *Tony Harris*. Harris is vooral bekend van zijn tekenwerk voor Starman bij DC en Doctor Strange wordt zijn eerste werk voor Marvel. Hij zal de serie niet alleen schrijven, samen met *Dan Jolley*, maar ook tekenen. Wie bekend is met het werk van Harris weet wat dit betekent: vier nummers lang smullen van prachtige tekeningen. De vraag is alleen of hij van de immer saaie Doctor Strange een interessant personage kan maken.

Jay en Silent Bob in Clerks Holiday Special.

Jong en klein

Oni Press is een kleine, nieuwe uitgeverij die de afgelopen twaalf maanden hard aan de weg heeft getimmerd. De eindredacteuren van Oni Press verstaan hun vak; zij hebben enkele jaren voor Dark Horse Comics gewerkt en hebben zo een aardig netwerk van contacten opgebouwd. Dat is ook de reden waarom zoveel bekend en onbekend talent de laatste tijd bij Oni opduikt. Vooral het werk van *Kevin Smith* (schrijver van onder meer Daredevil voor Marvel en regisseur van films als Chasing Amy en Clerks) is zeer goed ontvangen en in december verscheen van zijn hand de Clerks Holiday Special. De tekeningen werden verzorgd door *Jim Mahfood* (hij tekende ook Clerks: The Comic) en de comic gaat natuurlijk over Jay en Silent Bob, twee personages uit de film Clerks.

In januari brengt Oni Press tevens een nieuwe driedelige mini-serie genaamd Volcanic Revolver op de markt. In deze mini-serie gaat schrijver en tekenaar *Scott Morse* (eerder werkzaam voor Image Comics) verder met het verhaal dat hij onlangs in Oni Double Feature 7 was begonnen. Het verhaal speelt zich af in de jaren dertig en draait om Vincenzo, een bakker die met het drukken van vals geld wat centjes bijverdient. Morse' tekenstijl is vrij apart, gestileerd en onconventioneel, maar het ligt precies in de lijn van wat Oni Press wil: opvallen door anders te durven zijn. En dat gaat ze nog aardig af, ook

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO. 42.

OUD!

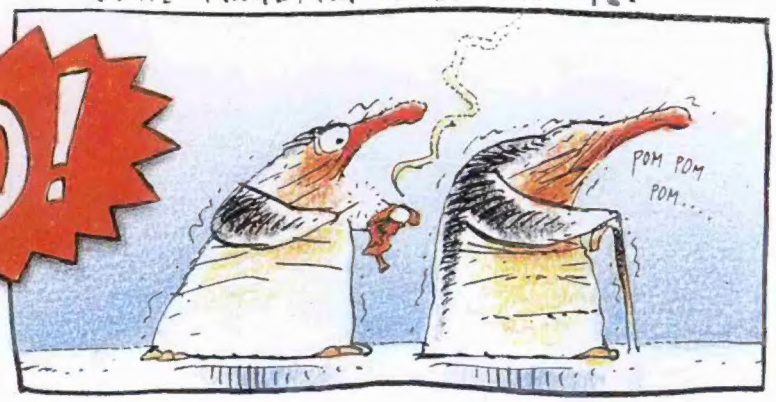

OUWE PINGUINGRAP

NOG OUDER!

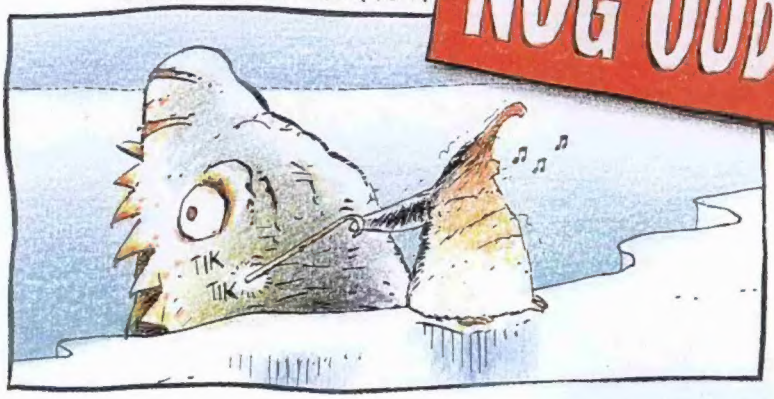

GEACHTE OUDJES,
ONDANKS JULLIE VERWOEDE AANPRIJSTECHNIEKEN BLIJVEN DE VERKOOPCIJFERS VAN STRIPSCHRIFT DRASTISCH DALEN....
WE HEBBEN BESLOTEN DAT AAN JULLIE TE WIJTEN EN FLIKKEREN JULLIE BIJ DEZE UIT ONS BLAD...
P.S.: MISSCHIEN KUNNEN JULLIE HET NOG BIJ SJOSJI PROBEREN, BIJ WIJZE VAN AKTIEVE EUTHENASIE ZULLEN WE MAAR DENKEN....

IN STIJL NATUURLIJK HENK....

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO. 45.

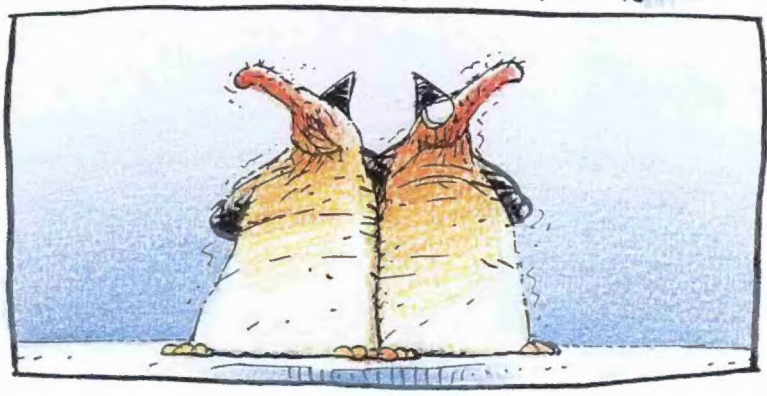

BERT VANDERMEIJ©1999